

PEDAGOŠKODIDAKTIŠKE DROBTINICE.

(PREDAVAL PRI URADNI OKRAJNI KONFERENCI T. L. DR. J. BEZJAK.)

1. O avtoriteti.

Beseda «avtoriteta» izvira iz latinščine, kjer auctoritas pomeni izvir, začetništvo, nadalje zgled, ugled, imenitnost, veljavnost, naposled moč in vpliv. Tako sem že opisal ta pojem. Avtoriteta je torej v najširšem pomenu besede veljavnost, je vpliv, ki ga kdo ima v ožjem ali širšem krogu svojega delovanja in občevanja. Popolnejši pojem pa še dobimo, ako ga natančneje omejimo in zožimo.

Ako je ta veljavnost, ta moč, ta vpliv duševen in tudi deluje v duševno smer, smemo govoriti o pravi avtoriteti. Kdor je imeniten in veljaven po svoji telesni moči, kdor vpliva na druge s svojim denarjem ali sličnimi sredstvi: ta še nima avtoritete; kdor vpliva na ljudi, da ga občudujejo in se mu klanjajo, ne da bi ravnali svojo voljo po njem: ta še nima prave avtoritete. Kratko malo avtoriteta pomeni tedaj vsako tujo duševno moč, vsak tuji duševni vpliv, ki je merodajen za naše mišljenje, čuvstvovanje in hotenje: po avtoriteti ravnamo svoje misli in sodbe, po avtoriteti ravnamo svoja čuvstva, po avtoriteti ravnamo svojo voljo.

Avtoriteta je dvojna: abstraktna in osebna. Ona stoji na vplivu, ki izhaja iz običaja in šege, iz zakonov, naredeb in predpisov ter iz priučitve; ta izvira iz določenih oseb, n. pr. staršev, učiteljev in učinja na določene osebe, n. pr. otroke, učence. Ona leži na obče priznani veljavi dotičnih stanj ali razmerij: običajev, zakonov, predpisov, priučitve; ta sloni na pretežnosti in prevesnosti, ki jo učinja oseba s svojim znanjem in hotenjem. Ta dva dušna pojava sta temelj vsej osebni avtoriteti; brez njiju ni osebne avtoritete.

Lahko sta v osebi združena: to je vrhunec osebne avtoritete; često pa nahajamo samo enega: ali visoko znanje ali krepko hotenje. Marsikdo ima tako znanje, da ga občudujemo; pravimo, da je «avtoriteta» ali «kapaciteta» na tem ali onem polju vede: njegovi razsodnosti, njegovemu mnenju o tem ali onem predmetu njegove znanosti se klanjamo in vdajamo brez-pogojno. Ali isti učenjak nima krepke volje in zato tudi v tem oziru nima avtoritete; nima je n. pr. — kakor izkušnje uče — v svoji obitelji.

V šoli je osebna avtoriteta največje vrednosti in važnosti: ona pripravlja pot abstraktni avtoriteti. Ako pa hoče učitelj vzgojno vplivati na svoje učence, jim biti avtoriteta, mora v sebi družiti lepo znanje in krepko ter uzorno hotenje. Nikoli ne bode svojih učencev vzgojeval oni učitelj, ki jih bode sicer imenitno poučeval, a jim v etičkem smislu ne bode svetil kot uzoren zgled npravstvenega življenja. Bode jim sicer avtoriteta v znanju, a nikoli avtoriteta v npravno dobrem hotenju.

Avtoriteta, abstraktna in osebna, je podlaga, je temelj vsemu družabnemu življenju: kjer ni avtoritete, tam neha družabno življenje. Ako nehamo spoštovati vero, postave in predpise, gosposko in oblastva, ako nehamo čislati navade in šege ter po njih postavljene in posvečene meje našega želenja in hotenja: nehamo biti udje družabne enote, ki jo imenujemo država: država propade.

Očividno je torej, da je sveta dolžnost poklicanih činiteljev, v prvi vrsti staršev in učiteljev, otroke vzgajati tako, da bodo priznali avtoriteto. Če tako ne ravnajo, podkapajo obstanek države in svojo lastno eksistenco. Potrebno je priznavati avtoritete zlasti v sedanjih časih, ko s plahim očesom opazujemo, da avtoriteta od dne do dne bolj izginja v valovih socijalnih razmer in političkega strankarstva.

«Kam plovemo?» mora vprašati vsak trezno misleč državljan, ki mu je le količkaj ležeče na obstanku človeške družbe.

Razumljivo je torej, da šolske oblasti priporočajo, žele in zahtevajo, naj se učenci vzgajajo k avtoriteti; razumljivo je, da mora učiteljstvo velik del svojih duševnih sil posvetiti temu velevažnemu poslu.

A kako naj izvršujejo to težko nalogo? Izkušajmo postopek očrtati z nekaterimi kratkimi potezami!

Prvo glavno prizadevanje, prvi glavni smoter bodi učitelju, pridobiti si ljubezen in spoštovanje otrok ter naklonjenost in čislanje njih staršev. Ako je to dosegel, ne bode mu težko priversti otroka do spoznanja, da morajo spoštovati druge veljavne osebe, da morajo ceniti in čislati tudi abstraktno avtoriteto. Spoštovanje in ljubezen otrok, to je začetek in konec vse učiteljeve vzgojne umetnosti. Kdor si je umel pridobiti ta dva najimenitnejša činitelja šolske vzgoje in šolskega pouka, ta je položil temelj svojemu delovanju, ta je dosegel vse: njegovo delo bode blagonosno.

Vemo, da se vleče skozi vse vzgojno delovanje kakor rdeča nit najimenitnejše vzgojno sredstvo: dober zgled. Torej bode tudi tukaj učitelj moral v prvi vrsti vplivati na svoje gojence in gojenke s tem sredstvom: z dobrim zgledom. Z njim si bode skušal pridobiti spoštovanje in ljubezen svojih otrok. Ni mi treba o zgledu obširneje govoriti; vsakemu učitelju je in mora biti to poglavje pedagogike dobro znano. Samo to-le naj podarim. Dvoje dejanj tvori dober zgled: zvesto izpolnjevanje odmerjenih dolžnosti in pošteno življenje. Kdor vztrajno, marljivo in zvesto izpolnjuje

svoje dolžnosti, ki mu izvirajo iz poklica in ki mu jih nalaga življenje samo; kdor pošteno in npravno živi pred seboj, pred Bogom in pred ljudmi: ta daje najboljši zgled; ta spoštuje bližnjika in bližnjik njega.

Ni torej dobro in lepo, v šoli in zunaj šole s svojim vedenjem izživati kritiko otrok. Otroci so natančni opazovalci: z bistrim očesom motrijo vsako kretnjo, vsak korak, vsako potezo v obrazu svojega učitelja; s tankim ušesom na se vlečejo vsako besedo, ki jo govori učitelj: vse slišijo, kar se govori o njem. Učitelj bodi tedaj tak, da bodo učenci o njem povsod slišali le hvalo, da bodo ljudje pravili: «To je priden, to je pošten, to je dober učitelj.» Zlasti bodi njega npravno življenje brez madeža! S tem si v prvi vrsti pridobi javno spoštovanje.

V drugi vrsti kaže učitelj svojim učencem in svojim učenkam, da jih ljubi prav po očetovski! Brž ko učenec spozna, da mu želi učitelj dobro, da so vse učiteljeve namere obrnjene le njemu v prid in korist, da ga učitelj resnično ljubi, je ta-le že pridobil učenca za vselej. «Kdor sadi ljubezen, bode žel ljubezen»;* ta pregovor ostane vedno veljaven in merodajen za vse življenje.

Ljubite torej, dragi učitelji in drage učiteljice, svoje šolarčke z isto ljubeznijo, s katero jih objemajo njih starši, bodite z njimi ljubeznivi, sploh imejte srce na pravem mestu! Človekoljubje je lepo izpričevalo blagosti poedinčeve. Vglobite se v mišljenje in čuvstvovanje otroško, stopite v srca otroška: sploh postanite in bodite otroci z otroki! Rückert pravi: «Le od ljubljenega učitelja se radi učimo». Uvažujte ta izrek! In v rimskem pesniku Juvenalu čitamo: «Maxima debetur puero reverentia.» «Največje spoštovanje smo dolžni dečku.» To se pravi, da bi morali spoštovati otroke sploh; da bi morali uvzdrževati njih mišljenje, njih čuvstvovanje, njih hotenje; da bi jih ne smeli nižje ceniti, nego nas uči psihologija: da bi ne smeli pri vsakem nepremišljenem koraku učenčevem takoj misliti na hudobnost in npravstveno ničvrednost; da bi se ne smeli razburiti pri vsaki malenkosti, ki jo je zakrivil otrok. Spoštujte torej svoje učence in svoje učenke; vedite, da v globini duše niso pokvarjeni, da so često lahkomišelní, da so otroci! Na one redke slučaje prave zanikarnosti in npravne propalosti, ki se žalibog nahajajo že tudi v tej dobi otroški, sedaj ne mislim in ne morem o njih govoriti. — Ravnajte z njimi v skrajni meri pravično ter upoštevajte pri tem njih individualnost! Otrok občuti vsako nepravilno postopanje in ravnanje, vsako nepravilno preziranje huje nego odrasli človek: vse to ga huje boli, ker je duša njegova kakor sprejemljivejša tako občutljivejša.

Ne bodite nikoli surovi proti otrokom! Surovost je znak podlih duš. Resnično in prav olikani ljudje, to je ljudje, ki niso le vneoblizani od kulture, ampak ki so si pridobili pravo duševno izobrazbo, katera se javlja v lo-

giško pravilnem in dobrem mišljenju ter v srčni blagosti in dobroti, ne bodo nikoli ter ne morejo biti nikoli surovi.

V tretji vrsti naj učitelj dobro in vrlo poučuje! Ako učenec zapazi, da se mnogo nauči od učitelja in da se lahko uči pri njem, ga bode začel spoštovati in rad imeti. In priznано je, da učenci hitro spoznajo, kako učitelj poučuje; a ne samo učenci, temveč tudi njih starši, ako se sploh brigajo za pouk. Kako rad zahaja učenec k učitelju, ki ga zna poučevati, ki mu metodiškim potem lepo in razumno razvija raznovrstne nauke, ki ume zbuditi njegovo zanimanje! Kako se otroku svetijo oči med poukom, kako se mu zablislejo pri vsaki novi misli, pri vsakem novem pojavu! Pouk bodi zanimiv: to učno načelo bodi učitelju prva resnica, z njim se bavi in pečaj vsak dan in vsako uro! Toliko o tem. Ni sedaj čas in ni tu mesto, široko razpravljati o tem velevažnem načelu; pri drugi priliki bodem govoril več.

V četrti vrsti naj opozorim na znano sredstvo, ki je zlasti v naj-novejšem času stopilo v ospredje: ožje in srčneje občevanje učiteljstva z starši šolskih otrok, pa tudi sploh z občani. Učitelj si prizadevaj pridobiti spoštovanje svojih sosesčanov in si ga tudi ohraniti! Kjer stoji šola ločena od doma, tam ni pričakovati plodonosnega šolskega delovanja. Učitelj ne bodi staršem tuja oseba, pa jih tudi ošabno ne preziraj! Bodi jim voljen in dober svetovalec: v vseh neprijetnostih, zadregah in težkočah življenja jim pomagaj s svojim bolj razvitim umom in s svojim večjim znanjem! Pogovarjaj se z njimi rad o njihovih otrocih, odkrivaj jim vzgojne nedostatke in hibe ter jih poučuj: sploh bodi njih pravi, njih odkritosrčni, njih iskreni prijatelj! Le medsebojno prijateljsko in ljubeznivo občevanje bode ustvarilo in pripravilo zemljo, v kateri bode hitro vzklilo in izvrstno rastlo seme prave šolske vzgoje, pravega šolskega pouka, pa tudi odkritega spoštovanja in iskrene ljubezni staršev do učitelja.

V najnovejšem času so izkušali v mestih uvesti takozvane «večere staršev». Vem, da so vam znani ti poskusi, pridobiti starše za šolo, se z njimi v veselem krogu pogovarjati o šolskih stvareh, o vzgoji in pouku, prirejati poljudna, poučna predavanja itd. Ni mi torej treba o teh večerih dalje govoriti. Le opozoril bi vas rad na nje. Poskusite tudi vi na kmetih, v trgih ali večjih krajih, pa tudi po vaseh prirejati take shode, taka zborovanja staršev! Ako ne kaže, da so večeri, naj se starši zbirajo p'o nedeljah popoldne! Začetek je sicer težek, a ne ustrašite se! Uspehi vas pouče, da je treba le čvrste volje in uztrajnosti. Plod vašega prizadevanja pa vam ne izostane, bodite o tem uverjeni!

Ako ste si takim potem pridobili ljubezen in spoštovanje svojih učencev in svojih učenk, ste položili pri njih temeljni kamen priznavanju daljnje avtoritete.

(Dalje prihodnjič.)

VPLIVI DUŠNIH PRETRESOV PRI DOMAČI IN JAVNI ODGOJI.

(Dalje.)

PIŠE AVGUŠTIN POŽEGAR.

Če mladini veselje razdiraš,
Telesa zdravje ji podiraš;
A če telesa zdravje ji krepiš
Duha veselost ji gojiš.

ko pripoznamo, da je veselost duha odgojno sredstvo, moramo biti poučeni o virih dušne veselosti, sicer bi se je zamogli posluževati le slučajno, ne znali pa bi se je pridobiti odgojnim potom za odgojne smotre.

Človek je dvobitje, sestoji iz materialnega telesa in iz nematerialnega duha. Telesu so prirojene zmožnosti, ki po svojem pojavljanju označijo telesno ali animalno življenje človeškega organizma, a duhu so prirojene zmožnosti, ki se pojavljajo sicer le, dokler živi organizem, na katerem so navezane, ki pa nimajo materialnih znakov. O tem nimamo sicer tukaj govoriti, pomudili se bomo le pri dejstvu, da poštenost in pamet tvorita dualizem človeške nature, kar morajo priznati materialisti kakor idealisti.

Četudi je človek sin prahu, vendar je najbolj čudovito bitje v stvarstvu, kajti v njem stanujeta takorekoč Bog in žival. Redkokedaj se pojavljata oba istočasno in v isti meri, ampak telo — žival zaostaje, kadar duh — Bog nastopa preveč, a duh itak zaostaje, kadar vodi človeka žival. Duh je tekorekoč v telesu zaprt in sicer tem varnejše, čem močnejše je telo, ki mu daje oporo. Telo pa je tem močnejše, čem boljše je od rojstva in čem bolj ga krepimo po primernih hranilih in po zmerni rabi in vaji njegovih moči. Še le takrat, ko se zadosti živali — v človeku, ko se podkrepi duha zavitek, zajame iz telesne kreposti duh svojo agilnost-živahnost in postaje podjeten. Od vsakih 24 ur naj bi imel polovico duh na razpolago, polovico pa telo, da se ohrani ravnotežje med obema, kakor ga je Stvarnik zasnoval. A če zaupa duh telesu preveč, takrat telo propade, a še slabše je, ako nadvladuje telo duha. Torej vsakemu svoje — brzdati je telo, ki stremi po animalnem blagostanju, brzdati je duha, ki teži po moralni popolnosti; le iz soglasja med njima izvira življenje, ki človeku najbolj prija. Na ta način se gojita telo in duh enakomerno, postaneta v naravno-pravilnem razmerju močna; enostranske vrline, drugostranske zastočnosti se tem potom sigurno preprečijo, da biva v zdravem telesu zdrav duh. Vsi vemo, da sloni nraavnost — duševno življenje sploh —

tako močno na materiji, da si duševnega velikana slikamo tudi telesno velikega in da nam telesni velikan malo velja, če ne vidimo v njem močnega duha.

Danes se sicer splošno spoznava, da zanemarjanje telesnih moči ne kvari le teh, ampak tudi duševne, da kvari razpoložnost in voljo duše in stanje življenja sploh. Toda mnogim vendar prihaja to spoznanje ali prepozno ali nikdar, ali ne vedo, kako je treba telesne moči rabiti, da se ne slabijo ampak jačijo.

Ko sem začel pred leti delovati v svojem sedanjem bivališču, slišal sem mnogokrat, da podeželnim otrokom telovadbe ni potrebno, še manj pa iger. Reklo se je, da otroci pri domačih, poljskih in drugih opravih dovolj telovadijo, za igranje pa na kmetih ne preostaje časa, sicer se otroci še brez «navodil» prezgodij razvadijo.

Takšna mnenja so mi bila velevažna. Opazoval sem namreč kar skraja svojega delovanja, da so otroci bili nekako telesno zaostali, neokorni in neokretni; da niso kazali nobene otroško-nedolžne veselosti, mesto nje le nekako robato osornost ali «divji smeh» ob kakšni debeli neumnosti. Pogrešal sem prav močno tega, kar je vez med učiteljem in učenci, pogrešal sem odkrite zaupnosti in otroške veselosti.

Ko sem jel iskati vzrokov, teh prikazni, našel sem kmalu, da neokornost otroškega telesa povzročijo opravki, ki prožnost mladih mišic čez mejo napejajo in enostransko nategujejo, ki na mlade kosti preveč naslanjajo, mlademu, nezrelemu duhu preveč napora in živčevju preveliko napetost nalagajo. Mnogokrat sem imel priložnost opaziti, da otroci niso mogli stegovati prstov, da niso mogli dvigati rok ali nog, obrniti glave itd. Drugi so imeli izbočeno hrbtenico, ota prsa itd. Takšnim otrokom postaje truplo bolešno, a bolešno truplo vjame duha in osredotoči njega misli v čutenju bolehnosti, ki ne pozna tega, kar imenujemo veselost duha in srca. Če povrh pomislimo, da stariši in drugi ne poznajo ugovora ali pritožbe otrok, da opravkom niso kos, ampak da smatrajo vse za nevoljo in lenobo, da ženejo otroke v delo z žuganjem in tepenjem, lahko uvidimo, da otroci obupajo na svojih močeh, da se začnejo notrajno odvracati od dela, mesto da bi se ga kot prijetnega razvedrila veselili. Dejstva in izkušnje učijo, da se od dela ne odvracajo le tisti, ki se ga niso nikdar vadili, ampak tudi tisti, ki ga imajo preobilo. Sicer si je to resnico lahko pojasniti. Mnogokratna ali vedna prenapetost telesnih moči, morebiti povrh brez dovoljnega počitka, ubije telo, ki vzame duhu živahnost in podjetnost, mu uniči krepost in voljo.

Veselost se pri otrocih kakor pri doraslih pojavlja po delavnosti, ki izvira iz nam prirojenega nagona. A nagon delavnosti je pri odraslih takorekoč pod duševno kuratelo, ki mu kaže smer in smoter v boju za obstanek; pri otrocih, ki še boja za obstanek v resnem smislu ne poznajo,

se nagon do kretanja pojavlja le, ker je nagon motor življenja, a življenje dejanje, gibanje in kretanje. Saj tudi pri doraslih opazujemo dejanje, ki ne meri na kakšen očitiden uspeh; imenujemo ga igranje. Ravno igranje je kretanje otrok, ki razvijanju njihovih telesnih sil v krepko oporo prihodnje duševne delavnosti najbolj ugaja, njega zatiranje in zabranjevanje najbolj škoduje. Že zgoraj smo rekli, da bi bilo na zemlji neznosno enolično živeti, ko bi ne imeli vsredi resnih skrbi otroških-brezskrbnih obrazov, ko bi hodilo mlado in staro povešene glave in potrtih kosti. Prožnost telesa, živahnost in gibčnost otrok so neprecenljivi naravni darovi — ne pobijajmo jih, kajti oni proizvajajo le, če se v mladosti ohranijo in urijo.

Toda čudno, obenem žalostno je, da stari žele mlade prijednačiti sebi. A starost in mladost sta točki, ki stojita v diametralni nasprotnosti. Ko bi se posrečilo, vso mladino v enem hipu spreobrniti v nazore starih, bil bi to poraz za vse duševno življenje — kajti zanamcev bi ne bilo, ki bi pripravljali to, kar smo skupno zgrešili, a ko bi se poprijeli vsi dorasli nazorov otrok, bil bi poraz za človeštvo še večji, kajti vsi ljudje bi ne poznali resnobe življenja, a igranje človeka ne redi, le kratkočasi ga v teku skrbi. Kar tedaj narava stori, prav stori. Mladini gre njeno, starosti njeno; če starost mladino zori, je prav, a če ji mladost pogubi ni prav.

Opazoval sem prepogostokrat, da so otroci delali in pomagali starišem i. dr. cele dobe, a priznanja zato niso želi. V otroški dobi človeka je pa mnogo vredno, da ne preziramo njegovih dušnih gibanj in srčnih želja. Ako ne sliši otrok nikdar mile starševske zadovoljnosti ž njegovim delom, se lahko prične obotavljati in ozirati na svoje koristi. Mnogokrat sem slišal iz otroških ust, da dotični otrok kaj rad dela, ker mu oče ali mati kupijo to ali drugo reč, ker mu po delu dopusté tudi igranje itd. Nравnih nazorov o delu in delavnosti še otroci nimajo ali jih nimajo v meri, da bi delali brez ozira na primerno plačilo.

Posebno otrokom v šolski dobi kaj ugodimo, ako jim dopuščamo časa, sniti se s tovariši in se nekoliko po otročje razvedriti. Toda kaj govore starši o tem?

«Več jih je skupaj, slabše je»; «Eden od drugega se nauče», «Vsi skupaj niso nič vredni», «Moj se je celo pohujšal, odkar hodi v šolo» itd. tako odgovarjajo ljudje, kadar govorimo ž njimi o otrocih. Ako pa želite vedeti resnično mnenje o njihovih otrocih, takrat recite, da se na vseh otrocih opazujejo nekatere pomanjkljivosti, ki bodo že polagoma nehale. Slišali bode te največkrat to-le: «Moj (namreč otrok) še je priden, pa le drugi so ničvredni». Tako nam odgovarja skoraj vsakdo; tedaj imajo vsi pridne otroke, ki so skupno ničvredni. Ako pa hočemo reč nadalje zasledovati, vprašajmo tudi po vzrokih otroške pridnosti oziroma nepridnosti.

Otrok je priden, če 24 ur na dan v zibeljki spi in ne pokaže da živi — on ni nadležen, je priden. Otrok je tudi priden, ako ves dan brez varstva na pragu, na trati pred hišo ali zaprt v sobi o minljivosti vsega posvetnega premišljuje in želodčne težave pozabi. Otrok je priden, ako ves dan za očetom ali za materjo pri raznih — bodisi primernih ali neprimernih — opravilih pomaga in si šteje to v užitek mladosti. Otrok je priden, ako opravi vse domače skrbi, kadar imata oče in mati dan pri sodniji, na sejmu, v gostilni itd. Otrok je tudi priden, ko zna moliti «Oče naš» in «6 božjih resnic».

Otrok pa ni priden, kadar brez usmiljenja joka in moti pri delu ali kali udobnost življenja. Otrok ni priden, ko prične zahajati v šolo, ker ga drugi pohujšajo. Otrok ni priden, ako se mu je šolsko življenje prikupilo in hoče več znati, kakor dorasli. Tudi ni priden, ko tihoma gre v šolo, kadar bi naj ostal doma. Otrok tudi ni priden, ker se shaja z drugimi otroci, skoči čez ograjo, pleza na drevo, je poskočen, govori besede, ki jih ni sam skoval; odgovarja, ko sliši častne priimke itd.

Takšne pojmove o pridnosti in nepridnosti otrok imajo na kmetih skoraj povsod; tako se misli o otroškem življenju skoraj povsod. Ko stori otrok kret, ki ne služi gospodarstvu, že se ga opominja, graja in zmerja. Če skoči, se valja po trati, stavi «živi hrast» itd., je razposajen paglavec. Igranje ne velja, je odveč; časi so preresni, treba je zbirati in zbrati vse moči za resno delo — kajti kdor ne dela, naj ne jé. Kdo zamore temu oporekati? Menda nikdo. Vendar je pomisliti, da mladine vsaj do 10. leta starosti ne moremo šteti med resne, delavne in proizvodne sloje človeške družbe, da jo moramo dela vaditi, a ne radi potrebne jedi in na škodo prihodnje produktivnosti, ampak radi delavnosti same obsebi. Ne smemo prezreti resnice, da jé lahko vsak človek, a delati ne more vsakdo v isti meri.

Tudi po mestih nahajamo navade, ki zavirajo vsaktero naravno priprosto in prosto kretanje otrok. Deček ne sme biti glasen, kajti to je proti dostojnosti in spodobnosti, četudi je glasnost le znak zdravih in močnih pluč in sredstvo, da se pluća krepijo. Dekletom se že zgodaj pove, da je treba dostojnega vedenja —. Pa kaj je dostojno vedenje?

To nam bo naslikal slučaj, katerega sem imel priliko opazovati. Nekaj ljudi iz mesta je prišlo nedelje popoldne na kmete. Imeli so tudi otrok pri sebi, ki so na trati rajali in se igrali. Prišlo pa je tje tudi nekoliko domačinov. Za kratek čas je otrokom služila gugalnica ali ziba. Domači vaški in mestni otroci so menda imeli iste otroške želje sedeti v zibi in se zibati. Bolj podjetni so bili meščani, posedli so zibo, a kmetski otroci so od strani stali in otroško veselje gledali. Toda neki deček se ni mogel več zoperstavljeti srčni želji, gledanje mu ni bilo zadosti, bil bi

se rad zibanja vdeležil. Ponudil se je mestnim otrokom, da bo zibo gnal. Pa ni zadel dobro. Mestni deček, ki je sicer prej kazal prikupljivo vedenje ga je zavrnil rekoč: «Schau, daß du weiter kommst, du Tep».

Sploh je opazovati, da dela noša, navada, rojstvo, prebivališče i. t. d. mnogo razlike med ljudmi glede na duševno veljavo in vrednost, kar pa ni vedno po pravem. Takšni pojavi so gotovo pomisleka vredni. Oni svedočijo o pomanjkljivi duševni naobraženosti, dotičnika, ki ne blaži in ne odgoji nikogar na dobro, ampak ga draži na odpor z enakim orožjem, ga opozori in odgoji na slabo.

Kdor pozna ljudi, lahko najde na njih marsikaj zunajnosti, ki kažejo na to, da je dotičnik civiliziran, nikakor pa ne zadostujejo za spoznanje, je-li dotičnik tudi kultiviran, notranje izobražen. Učeni sicer mislijo, da tičijo razlike med ljudmi v glavi, drugi jih vidijo v rojstvu ali premoženju. Nekateri pa mislijo, da se ljudje razlikujejo le po srcu. To mnenje se nam zdi najresneje, kajti nazadnje merimo vrednost človeka le po njegovi moralni dobrohotnosti, ki edina tvori človeštva plemenitost in dostojnost.

Mnogo ljudi sodi in ceni človeka po zunajnostih, po noši, po kretanju v družbi i. t. d. Marsikdo je lahko civiliziran, a kultiviran ni. Marsikdo pozna spretno-laskavo in prikupljivo vedenje, zna se dopadljivo priklanjati in pokloniti, moderno pozdravljati, a sočutja s človekom ne pozna. Pa te notranje pomanjklivosti ne poznamo, spoznamo jo le, ako imamo priliko svoje interese videti v njegovem varstvu, ko se gre za «jaz» in «ti», ko se gre za «altruizem» in za «egoizem». Marsikdo nas pozdravlja prav dostojno, podpiše se v pismih z «velikim in posebnim spoštovanjem», a njegovo srce ni pri nas, še zoprno nam je, hladno in trdo povrh.

Dragi! Celó med nami so grozne zmote, katerih podlost do dna poznamo in po poklicu zoper nje delujemo! Poznam v službi že starega odgojitelja, ki kaže odkrito mišljenje in srce tistemu, katerega hoče ugonobiti zahrbtno. Mlad učitelj želi postati stalno nameščen na svojem mestu; morebiti je to njegova najsrčnejša želja, morebiti njo spolnitev pogoj in temelj urejeni prihodnosti v zasebnem in javnem oziru. Doma je vse v redu, krajni šolski svet ga želi in predlaga, g. šolski voditelj podpira uradno in privatno tovariševo prošnjo. A da bi v resnici mladi sotrudnik ne dobil mesta, treba je pri udih višje oblasti potrkati in prosilca malce očrniti. Javna veljavnost g. posredovalca jamči njegovo нравno čistost — verjame se mu — prosilec propade. Kdo popiše takšno ravnanje do dna?

Kaj govorimo o veri, ki je vir morale; kaj govorimo o jeklenem značaju moža, ki za svoj «fantom» proda interese priznано vrlega so-

trudnika? Pa kako pravi Schopenhauer? «Ves svet je komedija — in nikdo ni, kar se zdi — človek je človeku vse, a človek je tudi žrtev trenutka».

Civilizacija je zunanja olika, nekaka zunanja moderna obrušnost, ki dušni kulturi podaja podlago, nikakor pa je ne tvori. Kultura je notranja izobraženost duha in čustva, ki služi vsemu človeštvu. Civilizacijo še človek pogreša, če tudi težko, a pogrešek kulture nas močno boli in žalosti. Civilizirani ljudje nas lahko varajo, kultivirani nikdar; najboljši so olikani izobraženci, najslabši neizobraženi olikanci.

Zabredli smo nekoliko, pa zdelo se mi je potrebno nekoliko pokazati, kako se kvari veselje na delu in življenja ne le otrokom ampak tudi dorašlim, kako se na tak način mrači človeka duh in goji nestrpnost med ljudmi.

Telesno zdravje samo ob sebi nagiba otroka do rabe svojih moči, treba jih je le stvarno voditi, da se poskušajo ob igranju kakor ob koristnem, produktivnem delu. V ta namen pa mora otrok živeti med stvarno resnimi in občevalno dobrohotnimi ljudmi, ki vedo z veseljem vcepiti veselje do dela, ki poznajo kakovost in mero dela, ki poznajo kakovost in mero otroških moči.

Izza svojih dijaških let se spominjam dijaka, ki ni bil duševno nardarjen, a marljiv je bil in «pilil» se je. Imeli smo napraviti domačo nalogo: «Stillstand ist Rückschritt». Siromak je napisal prav mnogo, a po mnenju profesorja — jedra ni zadel. Za svoj trud je pričakoval dijak najmanj red: povoljno. Pa kolika prevara: pod nalogo je imel cenzuro: «unter aller Kritik».

Potrj je menda bil, a ne do cela; a jokal je in silno težko nosil breme sramote, ko mu je g. profesor rekel, da ni iznašel smodnika in ga ne bo. Tudi jeza mu je vzkipeala in v svojo obrambo je odvrnil, da pri tej nalogi ni bilo o iznajbi smodnika govoriti. G. učitelj je sicer dijaka nepotrebno dražil, a njegova veljavnost morala je seveda vedno obveljati. Za svojo četudi ne prvotno predrznost je dobil dijak še povrh grajo. Od tiste dobe je izgubil pogum in veselje do učenja in spoštovanje do učitelja. Bilo mu je eno, kajti nestvarno norčevanje mu ni bilo nagib ali spodbuda na boljše, ampak žalitev in povod daljnim neumnostim. Izstopil je iz gimnazije. Daljna njegova osoda nas ne zanima.

Zdi se mi potrebno povedati, da ne kaže slabosti i. dr. smešiti in izpostavljati, da je to celo malenkostno in nevredno, ki ne more veljati ne kot odgojno, ne kot disciplinarno ali poučno sredstvo. Vedna resnica ostane: «Kdor druge žali, sebe poniža».

Sploh lahko rečemo, da so razlikovanja med ljudmi po slojnih in stanovskih nad- in podredbah sicer celo naravno potrebna in na sebi uvidna, da pa je pri njih preveč videti, še bolj čutiti stremljenje po brez-

obzirnem vladanju. To smo pokazali pri slikanju razmerja med stariši in otroci, gospodarji in posli i. t. d. Slabši itak vidi in čuti svojo nemoč proti močnejšim — tukaj mislimo le na duševnosti — a to prenaša tem lažje, čem bolj se ji prilagodi močnejši, hoteč slabšega brez upora vzgajiti. Naravna podredba je tudi nravna, umetna je lahko dražljiva, je lahko vir nezadovoljnosti in njenih posledic. Oče je svojim otrokom boljši oče, če je oče, kakor če hoče oče biti, učitelj je šolski mladini najboljši, kadar otroci ne vedo, da hoče učitelj biti, kadar čutijo, da jim je učitelj.

Govorili smo že tudi o tem, da so le redke družine, občine i. t. d., kjer žive ljudje vsaj nekoliko v soglasju. Razpravljali smo, da vsakdo ovira svojo veljavo sosedu, de vsakdo želi biti nad — le ne pod sosedom ali enak sosedu. Rekli smo tudi, da takšna stremjenja povzročijo nesoglasje in neljubnosti v življenju. Opustili pa smo takrat, iskati tudi vzroke teh pojavov, oziroma povedati nekatere pote, po katerih bi se morebiti človeške razmere lahko ukrenile na boljšo stran.

Naravno lahko trdimo, da živimo danes preveč socialno, preveč družabno, a ne v smislu zaželjene združitve ljudi po splošnem spoštovanju bližnjih, ampak v smislu osodepolne ločitve, razdružitve ljudi po malenkostih, nevrednih družbenih zapletkah vsled pomanjkljive ljudske naobraženosti.

Kakor gleda naravopisec pokrajine z drugim očesom kakor pesnik ali vojak, tako posluša in sliši pedagog razne besede in govore z drugim ušesom kakor član drugega stanu. Hvaležna in obenem zanimiva so opazovanja o vsebinah raznih pogovorov občanov, ker nam kažejo snov, o kateri ljudje povprečno najbolj mislijo, govorijo in razpravljajo.

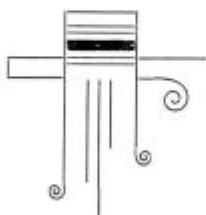
Kadar gredo občani n. pr. v - in iz cirkve, na sejem, ali kadar sede ali stoje drugod skupaj, pogovarjajo se največkrat o tem ali drugem vaščanu, ki ni med njimi. Pogovorijo njega in njegove razmere na vse strani. Eden trdi, da je skop in «škripav», drugi meni da je le skrben in varčen in ni pameten, da si «ga» nikdar ne privoščiči. Krčmar celo pravi da dotičnik nikdar ne pride k njemu, a vendar nič nima i. t. d.

Fantje in dekleta, katerim brne druge misli po možganih kakor suhoparne vsakdanje skrbi, katerim še cveti čut mladostne energije, govore o noši in obleki, o šopkih, o gizdavosti tega ali onega, morebiti tudi o deviških redih i. t. d., če so bolj klavrnega pokoljenja in asketiškega mišljenja. Redkokedaj slišimo pogovor tako, da bi se pogovorjene osebe hvalile ali povzdignile, vedno se jih graja in ogovarja. Toda nekatere veseli videti ogorčenost pogovorjenih oseb, treba je torej reč razpečati in razširiti. Kmalu nastanejo vaške govorice, kmalu slišimo pritožbe, da se eden čuti žaljenega; drugi govorijo o obrekovanju, tretji preti s tepenjem; kratko; neumnega kvakanja ne konca ne kraja. Prepiri, sovraštva, tožbe i. t. d. so velike posledice malih vzrokov. Javna in zasebna sporazumnost gine,

veselosti lice kmalu mine. Otroci pa, ki vse to vidijo in slišijo, postanejo prezgodaj sposobni, da segajo vmes in se udeležujejo praznega brbranja. Malokdaj pa je slišati, da bi se ljudje pogovarjali o kakšni stvari, ki je vsem iste vrednosti, recimo o gospodarstvenih načelih, o naravi v službi človeka, o drugih — tujih deželah, o napravah, ki so ljudem na korist in blagor i. t. d.

Razun prirojene samozavestnosti velja kot vzrok praznih ogovorov gotovo tudi pomanjkljivo znanje o čem drugem, kakor o osebah. Lahko rečemo, da se ljudje preveč bavijo z ljudmi, da visi človek na človeku, bolj odbijajoč ga od sebe kakor pridobivši ga za se. Rečemo lahko, da se snuje preveč zapletk, rešuje premalo soglasja zagonetk.

Dušeslovje nas uči, da človeku nič ne pripravi več veselja, kakor to, kar se z njegovimi predstavami in osebnimi čustvi strinja, s čem se največ bavi. O nekem Angležu, ki je objadral zemljo, se pripoveduje da se je tresel pri vožnji v ozkem kanalu; nekega konjiškega generala, slavnega jahača pa je bilo strah v tesni kočiji — kanal, kočija nista bila v soglasju z navadnimi predstavami dotičnih možev, ki sta se čutila v tesnobi preomejena v svoji brezmejni prostosti. (Konec prihodnjič.)

K METODIKI RISANJA.

J. ST.

troške risbe se vesele v poslednjih letih čimdalje večjega zanimanja, zlasti v Ameriki in na Angleškem. Posebno so prof. E. Barnes, J. Sully, J. Lukens, E. Brown in M. V. O'Shea, kateri so v tem predmetu napisali obsežne obravnave. Sully zapaža v otroških risbah objasnen proces razvoja, katere deli na tri stopnje: v prvi so brezobrazne čečkarije, potem sledi šematično obrazovanje (n. pr. obličje je narisano kot krog), stoprav nato šele nastopa bolj predelano obrazovanje človeškega in živalskega telesa. Vsa opazovanja se strinjajo v tem, da dete s početka ne riše po predmetih, temveč po spominu. Risbe so le črtni opis tega, o

troške risbe se v poslednjih letih čimdalje večjega zanimanja, zlasti v Ameriki in na Angleškem. Posebno so prof. E. Barnes, J. Sully, J. Lukens, E. Brown in M. V. O'Shea, kateri so v tem predmetu napisali obsežne obravnave. Sully zapaža v otroških risbah objasnen proces razvoja, katere deli na tri stopnje: v prvi so brezobrazne čečkarije, potem sledi šematično obrazovanje (n. pr. obličje je narisano kot krog), stoprav nato šele nastopa bolj predelano obrazovanje človeškega in živalskega telesa. Vsa opazovanja se strinjajo v tem, da dete s početka ne riše po predmetih, temveč po spominu. Risbe so le črtni opis tega, o

čemur dete ve. Na podlagi premnogih opazovanj ne odobrujejo dosedanjih načinov o pouku risarskem: F. Cooke v Londonu, E. Götze v Hamburgu in Liberty Taad v Filadelfiji. Cooke zametava vsako geometrično-ornamentalno risanje, rekoč: «Čemu so detetu vse te črte in ogli?» «Imenitni risarji vse črte radi delajo, samo ravnih ne», pravi Ruskin. Niti rastlina, niti kako živo bitje se ne more obraziti s temi oblikami. Šola podaje abstraktne oblike. Dete ljubi ljudi, konje, ladje. Šola zahteva od otrok svežost, oni so prisiljeni delati jako počasi in trudapolno, s kratkimi črtami. Dete vendar ljubi svobodo. Pusti je prirodno delati, da rabi mehek material, da proizvaja svobodno in hitro, da ponavlja proizvedeno radostno, potem mu bo risanje igra. Igra, nikoli ne geometrija, je živi, svobodni tvorni znak njemu lastne tvorne sile, podlaga vseh lepih umetnosti. Metoda risanja, katera začne s črtami in ogli, je ravno tako nazadnjaška kakor glaskovalna metoda pri čitanju. Studij otroških risb ni le podlaga za risarsko metodiko, temveč je tudi izborna sredstvo, da se seznanimo s krogom otroškega mišljenja. Poleg besede je risanje najizrazovitejše izraževalno sredstvo otroškega duha. Kako je treba otroke proučavati s pomočjo risanja, daje jako lep navod dr. Wil. S. Monroe, profesor psihologije in pedagogike na državnem zavodu za izobrazbo učiteljic v Westfieldu v Ameriki. Vzglede:

Poskus. Daj otroku papir in svinčnik ter veli, da se vsaki podpiše na gornjem kraju lista in napiše število svojih let. Nato enkrat prečitaj v ta namen izbrano pripovedko (nekako dejanje). Potem zahtevaj, da bi ilustrovali, o čemur so slišali. V razjasnjenje risbe morejo pod isto napisati del dejanja, katero označuje risba. Ne pravi pa otrokom, kaj imajo risati, tudi jim ničesar ne vsiluj. Za izdelek jim pusti 20—30 minut časa. Iz poskusa bode spoznati način njih mišljenja in predstavljanja in nikdar ne spretnost v risanju. Dejanje si izvoliš nekako tako:

Ko je bil Jurij Washington še majhen deček, rekel mu je nekdanj zjutraj oče: «Jurček, danes je tvoj rojstni dan. Sedaj grem v mesto in prinesem ti darek k tvojemu rojstnemu dnevu». Oče je prišel popoldan domu ter podal Jurčku zavoj. Ta ga je odvil ter videl, da je v njem nova, svetla sekirica. To seve, da jo je hotel takoj poskusiti; zato je šel k skladanici drv za hišo, da bi odsekal kos polena. Toda premislil si je da bi raje nad čim drugim poskusil sekirico; zato je šel na vrt ter tu posekal črešnjo. Oče je ravno prišel na vrt, ko je posekal drevo. Jurček ga je zapazil, stopil je za drevo. Oče zagledavši posekan svoj priljubljeni drevesček, je zaklical: «Kdo je posekal moje ljubo drevesce?» Jurček je stopil pred očeta ter rekel: «Nečem lagati, oče, to sem storil jaz s to novo sekirico». Oče je rekel, da je sicer žalosten radi izgube svojega ljubega drevesa, vendar tvega nad tisoč takih dreves, da le ne sliši od svojega sina niti besedice laži.

Razreditev:

a) posamne risbe: 1. Jurček; 2. Jurčkov oče; 3. zavoj; 4. sekirica; 5. hiša; 6. skladanica drv; 7. črešnja; 8 vrt;

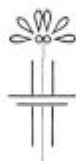
b) prizorove sličice: 1. oče obljubuje Jurčku darek; 2. odhod in prihod očeta; 3. oče podaje Jurčku zavoj; 4. Jurček odvija zavoj; 5. Jurček drži sekirico; 6. Jurček seka polena; 7. Jurček in črešnja; 8. Jurček seka črešnjo; 9. pad črešnje; 10. ležeča črešnja; 11. Jurček se skrije; 12. oče zapazi posekano drevo; 13. Jurček razodene.

c) druge pridejane posameznosti;

d) način obrazovanja človeškega telesa; 1. spredaj; 2. s strani; 3. zadaj.

Pedagoška vprašanja: 1. Kateri prizori dejanja najmočnejše delujejo na obraznost dečkov in deklic na raznovrstnih stopnjah naraščanja? 2. Kateri prizori se najčešče ponavljajo? 3. Rišejo li deklice več prizorov nego dečki? 4. Katere posameznosti so otroci sami dodali? 5. Katere nove kombinacije in združenje so učinili? 6. Kako obrazujejo človeško telo?

Najbolj zanimivo je zasledovati, kako se otroci na tej stopnji razvoja strinjajo v teh risbah. Učitelju daje tak poskus prave radosti.

ODMEV IZ RISARSKÉ IZLOŽBE NA ŠOLSKI RAZSTAVI V LJUBLJANI.

trmeli smo pred nepričakovanimi uspehi nove risarske metode, ki je prišla iz daljne Amerike preko Hamburga k nam. Ako bi bili vsi na razstavi zastopani razredi pokazali učno pot, potem bi bilo lahko sestaviti podrobni učni načrt za ta predmet. Ali če vidimo le konečni rezultat, začetka (ki je najvažnejši) in nadaljevanja pa ne, — potem je težko soditi o metodi. Glavna stvar je pač, **kako** (in ne kaj) **se je risalo**. Opazili smo, da je prejšnji kvadrat s parketnimi vzorci izginil popolnoma, na njegovo mesto so pa stopale razne oblike iz narave in življenja kot začetek samostojnega risanja po naravi. Početno risanje se mora pač vršiti z učiteljevim sodelovanjem in sicer na dvojni način:

«Ker otroci tako radi rišejo iz spomina, naj učenci narišejo kak predmet iz spomina, učitelj jih opozori na glavne napake, potem pa sam ta predmet nariše na tablo in učenci rišejo za njim; ali pa — učenci imajo predmet pred seboj, n. pr. šolsko omaro. Po ogledu in nazornem popisu jih učitelj opozori na glavne poteze, potem prično risati. Pokazalo se bo, da večina učencev — posebno v nižjem razredu — ni zadostno pogodila svoje naloge. Učitelju ne preostaja drugega kakor, da sam prične risati na tablo¹ in zahteva da učenci rišejo za njim.» Enostavni predmeti iz nazornega nauka so najpripravnejši za risanje v nižjih razredih, ker te učence najbolj poznajo. Na ta način se učence polagoma privede do samostojnega risanja po naravi.

Za spretno risanje so pa potrebne raznočrtne predvaje, katere priporoča vsak metodik. Najdemo jih v vseh novejših risarskih zbirkah, tako tudi v Liberty Taad. Te vaje naj napravijo učenci tudi na šolski tabli v večji meri. Večkrat ponové učenci risbo prejšnje ure iz spomina.

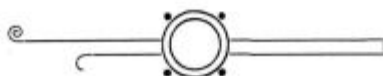
Vaje iz spomina lahko učenci napravijo prosto s čopičem pomočenim v črnilo brez obrisa s svinčnikom. Te vaje so važne za poznejše slikanje senc pri raznih predmetih po naravi. Žnjimi lahko pričnemo že v 1. razredu in sicer na ta način, da napravijo učenci početne pisalne vaje tudi s tankim čopičem. S tem se otroci najhitreje odvadijo preveč pritiskati s peresom.

V početku mora biti pouk skupen, šele pri samostojnem risanju po naravi se razvije v posamezni — individualni. Paziti je treba, da se v početku ne zahteva preveč. Nemeč imenuje to — «Schiessen über das Ziel». S perspektivnim risanjem naj se ne poskuša v nižjih razredih in tudi ne z večimi barvami, v sili zadostuje šolsko črnilo. V večjih razredih naj se ne poskuša mazati z oljnatimi barvami, če tudi kažejo posamezni učenci izredno nadarjenost; ljudski učitelj mora vedno paziti na splošni napredek vseh učencev ne pa vzgajati skaza — umetnikov. S tem potratí preveč časa in zanemarja večino, ki potrebuje le spretnosti — narisati po naravi kak enostaven predmet. Izredno nadarjeni učenci naj se opozoré na višje strokovne šole ali pa na vzorne mojstre.

Take vtise smo dobili pri ogledovanju risb na razstavi.

J. B.

¹ Po starem mu jih je sicer naložil z leskovko toliko, da je naredil dobro, ako mu pa po novem namaže kar na kratko dvojko, pride učiteljeva spretnost v slabo luč.

IZ I. MEDNARODNEGA KONGRESA ZA ŠOLSKO HIGIJENO V NORIMBERKU L. 1904.

PIŠE FR. KOCBEK IN M. J. NERAT.

(Dalje).

XXI.

O neposredni razsvetljavi šolskih sob

je govoril dr. med. V. Prausnitz, profesor iz Gradca. Ta je kazal na raznih modelih, kako se šolske sobe, dvorane za predavanja in risanje dado z umetno Auerjevo lučjo razsvetiti, pri čemer se rabijo senčila iz mlečnega stekla, iz bliščeče, lakovane in temne pločevine enake oblike ter iz bliščeče pločevine s širšim odprtim kotom.

Na podlagi mnogih poskusov je prišel do sledečih zaključkov: Trditev, da je popolnoma neposredno razsvetljavo višje ceniti mešani pronikavi, ki je opremljena z visoko ležečimi in z mlečno steklenimi senčili obdanimi plameni, je svojevoljna.

Ako so plameni pri mešani pronikavi razsvetljavi v razsvetljujočem prostoru enakomerno razdeljeni, kažejo:

1. da se doseže ugodna in popolnoma primerna razdelitev svetlobe,
2. da je povprečna svetljivost za 30—40% višja nego pri čisti neposredni razsvetljavi.

3. Moteče sence in tvoritev sence ne nastopajo v večji meri kakor pri sami neposredni razsvetljavi.

4. Mešana razsvetljava še ima to prednost, da se pokvarjenje in slabo funkcijoniranje gorišč (Brenner) mnogo lažje opazi in odpravi.

5. Od spodaj se opršenje reflektorov ne opazi lahko ter pri neposredni razsvetljavi zelo zniža vso razsvetljivost, katero okolnost je zlasti pri razsvetljavi šolskih sob upoštevati.

Govornik je dokazal svoje trditve na instruktivnih tabelah, katerih pa mi pri naših razmerah tukaj ne moremo posneti.

XXII.

Meritve svetlosti v šolah.

O tem je poročal Wingen, kr. stavbenski svetnik v Bonnu, trdeč v uvodu, da se čuvstvenemu čutu pripisuje veliko večja važnost nego najdražjemu vseh čutil: očesu. V vsakem razredu visi toplomer za opazovanje vsakratnih toplotnih razmer, za opazovanje svetlobnih razmer pa manjkajo celo v višjih šolah primerni aparati.

Četudi so v največjem času arhitekti za boljšo razsvetljavo mnogo koristnega storili, vendar še nahajamo v tem oziru mnogo zla. Zato bi bilo potrebno, da se pri novih stavbah napravi fotometrični pojem, pri starejših pa se svetlobne razmere statistično doženejo oziroma nadzorujejo.

Ako ima učitelj temnega razreda priprost instrument na razpolago, potem lahko primerno ukrene, da si ne bodo otroci na najslabše razsvetljenih prostorih oči pokvarili in kako naj z učenci svetlobi primerno ravna. Pozitivne preiskave bodo tudi dobro došle oblastnijam, kako se nedostatki odpravijo, n. pr. z vložanjem «Luxfernerprismen» v okna ali slična izboljšanja.

Za meritev svetlobe so imeli razne priprave. Zdaj se rabi najbolj svetilnica s čistim «amylacelatom», ki je napravljena po Hefner-Alteneck. Ta ima 25 mm dolgo, znotraj 8 mm, zunaj 8'3 mm široko cev za stenj. Visokost plamena se da na 40 mm vravnati. Svetlost, katero daje taka Hefnerjeva svetilka na 1 m oddaljenosti na ploskvi, nam daje pojem svetlobne jednote, ki se navadno imenuje «metrova sveča» (M. K.).

Govornik je nato razkazal, kako se s to svetilnico meri na kartonu svetljivost prostora in merilne svetlobe. Ker pa ta svetilka ni primerna, da bi se svetlobne meritve lahko hitro in povoljno vršile, pokazal je dva po njem iznajdena aparata «Helligkeitsprüfer» in «Helligkeitsmesser», s katerima je napravil pozneje v šolski baraki praktične poskuse. Kdor se za to še bolj zanima, naj čita njegov članek v «Gesundheits-Ingenieur».

*

O vrednosti Wingenovega fotometra

je govoril dr. L. Bier iz Krakova, ki si je tak aparat naročil pri tvrdki Fritz Thiessen v Berlinu ter 1 1/2 mesca napravljaval poskuse primerjaje z Weberjevim fotometrom. Prišel je do zaključka, da je Weberjev fotometer boljši nego Wingenov, za šolske potrebe pa je najboljši oni, katerega je Cohn priporočal, izdelal pa Wingen, ter je mnogo rabljivejši in šestkrat ceneji.

*

Diskuzija, katere so se udeležili E. Bayr iz Dunaja, dr. F. Martens iz Berlina, M. Osterloh iz Braunschweiga, Wieselsberger iz Würzburga, dr. Gruber iz Monakovega, dr. Prausnitz iz Gradca in Wingen iz Bonna, nima za nas posebne važnosti.

XXIII.

O prezračevanju šol z zrak razdelilnim cedilom, sistem inženirja Timohoviča (iz Rusije).

O tem je poročal M. Sakuta, inženir iz Moskve, opisujoč iznajdbo Timohoviča ter jo izmed vseh enakih prezračevanj najbolj priporočal, postavši sledeče stavke:

1. Vsaka šolska soba mora imeti neobhodno dovodni in odvodni zrak.
2. Prezračevanje šolskih prostorov mora biti nepretrgano skozi ves šolski čas.
3. Preskrbovanje mora biti tako priprosto, da to lahko učitelj sam opravlja.
4. Prezračevalni zrak se v svojih svojstvih ne sme razlikovati od zunanjega zraku ter se mora v šolski sobi enakomerno in prahu prost razdeljevati.

5. Preiskovanje prezračeval (ventilacije) ne sme opravljati samo tehnik, nego specijelno zdravnik in sicer z ozirom na zdravje učencev.

V diskuziji povdarja ravnatelj O. Krell iz Norimberga, da je to prezračevanje bolje, kakor ono z odpiranjem oken in vrat, vendar je smatrati še za «Notventilation», čemur ugovarja uspešno M. Sakuta.

XXIV.

Šolsko poslopje na deželi.

O tem važnem vprašanju je predaval dr. E. Angerer, kr. okrajni zdravnik v Weilheimu na Bavarskem.

V uvodu pravi, da šolska poslopja na deželi niso zgrajena po temeljih zdravoslovja, kakor bi zdravniki z ozirom na zdravje mladine zahtevati morali. Ta bi morala biti taka, da bivanje v njih zamore le malo škodovati zdravju in razvoju šolskih otrok. Leta šolske sile (Schulzwang) so najvažnejša za razvoj človeštva; zato potrebujejo otroci v tej starosti posebne higijenične skrbi.

Dočim se v mestih ozirajo pri visoki stavbeni svoti na moderno higijeno, je na deželi računati s financijelnimi oziri, izvršitev zgradbe pa je mnogokrat izročena malo spretnim rokam.

Pri sestavi stavbenskega načrta za šolsko poslopje na deželi bi se moralo ozirati na sledeče:

1. Promet učencev mora biti popolnoma ločen od učiteljevega stanovanja.
2. Poleg primerno velikih šolskih prostorov morajo biti posebni prostori za bivanje onih otrok med poldanskim časom, ki radi velike oddaljenosti od doma ostanejo čez poldan v šoli.
3. Ozirati se je na lahko izvedljivo povečanje in pomnoženje šolskih prostorov.
4. Primerne naprave za razgrevanje in prezračevanje šolskih sob.
5. Naprave v dosego največje snage v šolskih sobah.
6. Primerno rodbinsko stanovanje za učitelja in občinska pisarna.¹

¹ Po našem mnenju ne spada občinska pisarna v šolo, zlasti če ima občina uradovanje med šolskim časom. V skrajni sili, če se občinska pisarna radi gmotnih razmer občine nastani v šoli, mora imeti poseben vhod; sploh pa ne spada v šolsko poslopje.

7. Primerna stranišča, ki se radi zdravstvenih in šolsko-tehničnih pomislekov z ozirom na današnje stanje tehnika naj napravijo v poslopju brez duha in zdravju neškodljiva, samo pisoarji naj se napravijo kot «Ölpressoirs».

S tem, da se je šolsko poslopje higijenično in stavbeno pravilno zgradilo in opremilo, še ni vse storjeno; zdravoslovje še ima druge zahteve, med katerimi je najvažnejše — snaženje šolskih prostorov.

Šolski prah ni samo nadležen, on je tudi nevaren. Dokazano je, da igra šolski prah pri nastanku in razširjanju nalezljivih šolskih bolezni glavno vlogo.

Snažnost je temelj znanstvenega zdravoslovja. Brez snage si zdravoslovja niti misliti ne moremo.

Snago moramo tudi v vzgojevalnem zmislu zahtevati. Ravno na deželi moramo otroka v šoli na red in snago navaditi, ker bomo to v kmečki hiši le redkoma dosegli.

Le šola bode dosegla, da se bodoča generacija navadi snage, kar je radi poobčenja zdravoslovja največje važnosti.

Šole na deželi se morajo večkrat in izdatneje snažiti kakor mestne šole, kajti v teh šolah nanosijo mnogo več nesnage nego v mestnih šolah. Pomisliti moramo, da kmečki učenci ne hodijo po asfaltovem tlaku, ampak po slabih potih često med polji ter na obuvalu znosijo neverjetne množine cestnega blata in prsti, ki v šoli odpade, se posuši in povzroči šolski prah.

Navzlic raznim predpisom se šolske sobe na deželi skoraj povsod nedostatno snažijo. V njegovem okrožju na Bavarskem se šole na kmetih kvečjemu 1 krat ali 2 krat v tednu pometajo, 2 krat na leto pa temeljito osnažijo.¹ Šolske sobe pa bi se morale vsak dan po končanem pouku očediti.

Že v navadnem stanovanju vidimo, koliko se nabere prahu, ako ga vsak dan ne odstranimo, — koliko ga je šele v šolskih sobah, kamor otroci donajajo vsak dan množine prahu in nesnage.

Dokler ne bodo podi taki, da se dadó snažiti, nimajo vsi predpisi o snaženju nobene vrednosti.

Stari, razhojeni, razdrapani podi s širokimi špranjami med posameznimi deskami, kakor se navadno nahajajo v starih šolskih poslopih, se pač ne dadó lahko snažiti.

Zato moramo zahtevati, da se ne-le v novih nego tudi v starih šolskih poslopih napravijo podi iz gladkih, gosto spaženih hrastovih deščic,

¹ Enaki odnošaji se menda nahajajo na vseh kmečkih slovenskih šolah, samo na šolah okrajnega glavarstva celjskega je vpeljan «Red za šolske sluge», vsled katerega se morajo razredne sobe vsak dan pometati. Ured.

ki se povsod lahko napravijo ter so mnogo trpežnejši in zato tudi cenejši. Ta izdatek si z ozirom na veliko zdravstveno vrednost pač lahko vsaka šolska občina privoščiti.

Vrhutega morajo biti šolske klopi take, da omogočijo temeljito snaženje, v kar se priporočajo najbolj lahko preložljive klopi Rettiga in Kleina.

Ako hočemo imeti snažna šolska poslopja in šolske sobe, potem se mora učitelju odvzeti dožljnost za snaženje. Dokler je on zato odgovoren in snaženje oskrbuje njegova rodbina, ne bodo učitelji nikdar zahtevali primerno snaženje.

Šolske sobe morajo snažiti posebno nastavljene od šolske občine plačane osebe, kajti le v tem slučaju bode učitelj potrebno snago v svojih šolskih sobah lahko vedno zahteval in tudi dosegel.¹

V lažje snaženje je skrbeti v šolah na deželi s tem, da učenci ne donašajo toliko nesnage v šolo, kar se doseže s sledečim:

Dohodi k šoli naj bodo od šolskega poslopja na 100 m daleč z nepravilnimi, navadnimi kameni tlakovani, da učenci na zadnjem delu šolskega pota nekaj nesnage na obuvalu zgube ter nove ne morejo prinesiti.

Pred vstopom v šolsko poslopje morajo iti čez posebna strgala (Abstreifgitter), ki imajo globino, kamor pada nesnaga in od koder se lahko odstrani.

V šolah na deželi naj bi šolska občina kupila klobučinasto obuvalo, ki bi se pred vstopom zamenjalo z blatnim in mokrim obuvalom. To je na gornjem Bavarskem že v mnogih šolah vpeljano in od leta 1903 občinam priporočeno.

Otroci, ki imajo na deželi mnogokrat daleč v šolo, pridejo ob dežju in snegu s premočenim obuvalom v šolo. Po gornji vpeljavi dobe suho in snažno obuvalo, ki povzroči tudi v šolski sobi poseben mir, ki ne koristi samo pouku, nego tudi učiteljevim glasilom.

Iz zdravniškega in pedagoškega stališča bi imeli torej zahtevati gladke in gosto spahnjene pode, zamenjavo nesnažnega obuvala s klobučinastim, vsakdanje mokro snaženje poda in oprave po končanem pouku, potem bodo šolske sobe snažne, kakor bi morale biti.

Z ozirom na zdravje bi moral na deželi uradni zdravnik vsako šolo vsaj enkrat na leto nadzorovati ter o tem na šolsko oblast temeljito poročati.

Učitelj bi ga moral podpirati; zato bi moral biti poučen, da bi vsak dan imel nadzorstvo o toplini, prezračevanju in snaženju šolskih sob.

Pri vsaki šoli naj bi se nahajale antiseptične tekočine in obveze za manjše rane, ki se utegnejo v šoli pripetiti. S tem bi se tudi pospeševal prepotrebni pouk o prvi pomoči pri nenadnih nezgodah.

¹ «Red za šolske slugе» celjskega okrajnega glavarstva se že ozira na to. Ur.

Šolsko poslopje na deželi.

Z ozirom na kurjavo in prezračevanje je iz inženirsko-tehničnega stališča na željo predgovornika govoril H. Recknagel iz Monakovega, baveč se le z Bavarskimi razmerami, ki imajo tudi za nas važnost.

Šolska peč naj bode taka, da jo lahko dobro uravnavamo. Pečna snov mora biti majhna, da toplina pečne površine in s tem oddajanje toplote soglaša z uravnavanjem kurjatve. Železne peči so boljše kakor običajne peči s kahlami, ker se toplina lažje regulira.

Ko učenci vstopijo v šolsko sobo, mora biti že normalna sobna temperatura $18-20^{\circ}\text{C}$; zato se pri izbiranju peči ne smemo ozirati na oddajanje toplote po otrocih. Železne peči naj bodo prav velike, da pri hudem mrazu ni treba kuriti z žarečo pečjo, kar s sežiganjem prahu itd. povzroči znane nedostatke, dočim dobro konstruirana železna peč s plaščem dovoljne velikosti ustreza vsem higijeniškim zahtevam.

Peč se mora tako postaviti, da z žarjenjem ne nadleguje učencev. Najbolje mesto je v nasprotni steni od oken, na učiteljevi strani, ker ima učitelj s svojim prostorom pri oknu dovolj razdalje in ni na določen prostor vezan kakor učenci. S porabo plaščev okoli peči se nadlega žarjenja odpravi.

Iz gospodarskega stališča je najboljše gorivo le premog, koks in šota. Že v površnem proračunu, če se oziramo na ceno in kurilni efekt, razvidimo, da je kurjava z lesom okoli petkrat dražja kakor s premogom.

V normalnih razmerah znašajo stroški kurjave za vsak razred (na Bavarskem) s premogom okoli 40—50 mark, z lesom 200—250 mark.

Kurjava z lesom je seve snažnejša in s tem bolj higijenična kakor s premogom: vendar se da tudi odpomagati, ako se peči kurijo s hodnika, da prah in nesnaga ne prideta v razred.

Ventilacija, ki pri kurjavi nastane z odhajajočim sežganim zrakom, se brez izjem precenjuje. Tu opazujemo, da moramo pri kuritvi zračne rozete trdno zapreti, da preveč ne razgrejemo peči, na drugi strani pa se potrebuje pri največjem delovanju peči $30-50\text{ m}^3$ sežgalnega zraka v eni uri, t. j. toliko kakor potrebujejo 2—4 otroci za ventilacijo, tedaj zelo neznatni del za razred s 60—80 otroci, V praksi pa niti ta zračna množina ne pride otrokom v prid, tako da kuritev peči od zunaj že radi snage zasluži prednost.

Kar se tiče ventilacije šolskih sob na deželi, se mu dozdeva naj-nostavejše že komplicirano. Čeprav imajo na velikih mestnih šolah posebno izšolano osebje za postrežbo, tako vendar ne morejo preveč zahtevati od njih pozornosti in inteligence. Tem manj je pričakovati od šol na deželi, kjer ima učitelj razen pouka še oskrbovati kurjavo in prezra-

čevanje, da se bodo z ozirom na vremenske razmere primerno regulovale ventilacijske in pečne zaklopnice. A tudi pri umetnih ventilacijskih napravah ni pričakovati zadovoljnih rezultatov brez prepriha, ker je njih efekt odvisen od topline zunanjega in notranjega (Raumluft) zraka, od jakosti in smeri vetra na prostem ter od vsakokratnega stanja kurjenja, ali je peč zmerno ali močno razgreta.

Ker se ti faktori še med šolskim časom zelo menjavajo, moramo pritrditi, da se ne bodo tudi najpriprostejša umetna ventilacija (v zvezi s pečjo, s plaščem) primerno uporabljala.

Po preskuševalnih poskušnjah zadnjega časa se je dokazalo, da se zelo dobra zračna kvaliteta dobi s perijodičnim prezračevanjem, zato je to metodo radi priprostosti toplo priporočati. Potrebno pa je, da je po vsaki učni uri kratek odmor 5—8 minut, v katerem času vsi učenci razred zapuste ter se tačas zadržujejo na prostem ali v posebnih prostorih ali pa na hodnikih. Ako se za pet minut odpro vsa okna, potem se je zrak popolnoma obnovil, stene ostanejo tople, tako da po zapretju oken zopet dobimo žaželjeno toplino, ne da bi morali peč posebno močno kuriti.

Ta način prezračevanje najbolj priporoča, s čim se tudi čas za pouk ne skrajša posebno.

XXVI.

Najvažnejši higijeniški nedostatki šolskega poslopja na deželi v Avstriji.

O tem je poročal dr. med. Frid. Pelikan, c. kr. okrajni zdravnik v Schlanu (Češko). Po občnem uvodu, kjer povdarja, s kako malomarnostjo so se nekdanj šolska poslopja gradila, opozarja na razne nedostatke, katere objavimo večinoma doslovno.

Skoraj v vseh kmečkih šolah se pritožujejo o slabi kakovosti zraka v razredih. O priliki nadzorovanj je našel v razredih oni soparni, bodeč in neprijetno vonjast zrak, ki za kratko bivanje vzbuja nenavajenim plućam in nosu čut zopernosti. Zrak se v razredih, katera po zimi obiskuje 70 do 80 učencev, že dopoldne po ogljenčevi kislini, vodni pari in po raznih vonjih, nastalih po raznih življenskih procesih, zelo pokvari. Pettenkofer je dokazal, da je že zrak, nasičen z $1\frac{0}{100}$ CO₂, nesnažen in se z zopernostjo vdihava, in zahteva za vsakega učenca 12—15 m³ zraka v eni uri. Zrak v šolski sobi bi se torej morel 3—4½krat v eni uri ponoviti. To množino svežega zraka, ki znaša 1000—1320 m³ — kar je odvisno od snažnosti zunanjega zraka, se ne more dobavati potom naravne ventilacije in ne z dovajanjem svežega zraka po zračnem kanalu (15 × 15 cm širokem) v kurilnih napravah. V zadnjem slučaju bi moral imeti dotekajoči zrak nemožno brzino 126 m v sekundi, da bi v razrede dospela navedena najmanjšina svežega zraka. Pri tem pa se nismo ozirali na one-

snaženje zraka, ki se vrši po vrhni obleki (zlasti ob deževnem vremenu) in po obuvalih, umazanih po prahu in cestnem blatu. Bivanje v razredih s takim zrakom mora gotovo škodovati zdravju učencev in učitelja. Redno prezračevanje bi se lahko izvršilo med opoldanskim premorom z odpretjem vseh oken. Ker pa daleč zunaj šole bivajoči otroci morajo v tem odmoru v šoli ostati, ne moremo po zimi, ko je najboljši šolski obisk, odpreti oken radi prezračevanja. Zato se pouk popoldne v pokvarjenem zraku nadaljuje, pri čemur ne škoduje tak zrak samo telesu navzočih, nego tudi zelo ovira duševno delovanje. Da se to zlo odpravi, je treba opoldne najmanj 1 uro prezračevati. Za zunanje otroke bi moral biti poseben prostor, v katerem bi v opoldanskem odmoru bivali in svoj kruh povžili. Ta prostor bi se lahko porabil za telovadbo po zimi ter za šolarsko kuhinjo.

Pri tem bi se moralo zaukazati, da se v vseh razredih v opoldanskem odmoru odpro vsa okna, popoldne pa se vnovič zakuri. Zato bi moral krajni šolski svet priskrbeti dovoljno množino kuriva.

Drugo zdravstveno zlo je to, da se v šolah nič ne skrbi, da bi si otroci lahko telo osnažili ali umivali; sicer se nahaja v šolah umivalnik in vrč, držeč do 2 litra vode, kar je bolj namenjeno za učitelja, ker je za učence nezadostno.

Snaga šolskih otrok je še zelo nedostatna, ako tudi izvzamemo iz zdravstvenih ozirov potrebno umivanje rok po vsakratnem onesnaženju, s čim se mnogo bolezni zabrani. Pomislimo samo prenašanje raznih okužil in črvovih jajčic in postanek infekcijskih očesnih bolezni.

V tem smislu je pustil na mnogih šolah na deželi šteti, zlasti pri 1082 učencih ubožnih staršev, s čim je dokazal sledeče:

1. Samo enkrat na dan si umiva obraz in roke 614 otrok = 57% (med temi v tednu enkrat z milom 186 = 15%).

2. Samo enkrat na dan se umiva, pa z milom 468 otrok = 43%.

3. V tednu enkrat se koplje in z milom umije 482 = 44%, enkrat v 14 dneh 215 = 20%, nikdar pa 385 = 76%.

4. Čisto perilo dobé v tednu dvakrat 78 = 3½%, enkrat v tednu 1026 = 95%, v 14 dneh 16 = 1½%.

Zato naj bi se postavili v razredih, hodnikih in straniščih večji umivalniki ob vodovodih, kjer se imajo učenci le posamezno (ne več skupaj) umivati. Pri umivanju se mora vsakokrat tudi milo rabiti. Da se razna okužila ne morejo prenašati, ni dobro, če bi se milo v kosih skupno rabilo, ampak milast papir ali na pol tekoče neotralizovano kalijevo milo, ki je sicer nekoliko dražje, ali kožo temeljito osnaži.

Idealna naprava v tem oziru je pršilna kopel, ki že radi velikih stroškov ni lahko na deželi izpeljiva, v drugem oziru pa bi se daleč zunaj stanujoči otroci zlasti v zimskem času ne posluževali kopeli, ker bi se vendar domov grede lahko prehladili. Stroški za umivalne priprave z

vodotokom, ki je v zvezi s šolskim studencem, bi za enonadstropno poslopje znašali okolu 600 mark, letni stroški bi se pa nanašali na milo in pranje brisač. Šrambo za vodo, ki se nahaja v podstrešji, bi pa lahko napolnjevali učenci zadnjega šolskega leta.

Mnogo nedostatkov imajo kmečke šole v straniščih, ki se nahajajo v poslopju samem ali v prizidju in so s posebnim prostorom od hodnika ločena. Kloseti z vodnim spiranjem se radi pomanjkanja občne kanalizacije ne dajo napraviti. Žlebi pisoarjev so sicer napravljeni iz nepremočne snovi, ali nimajo priprave, da bi zabranjevali puhtenje scalnice in greznih par. Podaljšane cevi čez streho ali posebne tako dolge prezračevalne cevi iz greznice ne morejo zabraniti, da bi straniščna para ne vhažala v šolske hodnike in razrede. V mrzlem letnem času ob tišini vhaža straniščna para vsled naravne cirkulacije v prostore z različno toplino. Po raznih meritvah je našel, da je toplina šolskih hodnikov radi zračne izmenjave iz razredov do $2\frac{1}{2}\%$ C višja nego ona v straniščih, kjer so navadno manjša okna radi boljše ventilacije vedno odprta.

Tudi pri navpično na straniščne stene oziroma pri odprtih oknih nastali vetrovi ženejo straniščno paro vsled nastalega sesovanja direktno v hodnike in razrede, zlasti če je še okno na nasproti ležeči steni odprto.

Temu se pride najbolje v okom, ako se stranišča preložijo izven šolskega poslopja; s tem imamo v šoli vedno čist zrak. Ta stranišča naj se napravijo na prostem zunaj poslopja, čeprav so nekateri temu nasprotni, ker bi se otroci na daljšem potu k stranišču in s tam nižjo toplino lahko prehladili. Govornik je našel v 34 kmečkih občinah (s 340 — 1600 prebivalci), da je v 81 — 98% stranišče zunaj hiše ter je oddaljenost od vrat do stranišča 2 — 23 m. Otroci so torej že od mladih nog na to navajeni in utrjeni. Sicer pa se lahko napravi od šolskega poslopja do stranišča s streho pokrit hodnik in ima na eni strani steno, katera varuje proti vetrom.

Otroci naj se tudi navadijo, da svojo potrebo doma opravijo, predno gredo v šolo; sicer pa ne smemo otrokom braniti, da lahko o vsakem času zapuste šolsko sobo. Zlasti slabejši otroci vsled nevrastenije večkrat opravljajo svojo potrebo.

Tudi notranja uredba stranišč še kaže mnogo nedostatkov. V nobeni šoli, kjer imajo klosete in marmornate stene v pisoarjih, ni našel niti — klosetnega papirja. In vendar hočemo otroke vzgojevati k snagi. O umivalnih pripravah v straniščih je bil že govor.

Mnogo se pritožujejo tudi o nesnagi v šolskih sobah, hodnikih in straniščih. Zato bi se morali vsi prostori vsak dan pometati. Otroci se imajo še poučiti radi pljuvanja; nabijejo se tozadevne prepovedi, v razredih pa postavi primerno število pljuvalnikov.

Da se opisani nedostatkovi odpravijo, je treba:

1. Izdelanje normalnega načrta za 1—5 razredno šolo na deželi.
2. V vsaki šoli mora biti poseben zakurjen prostor (Tagraum).
3. Naprava umivališč v zvezi z vodovodom.
4. Stranišča so, kjer ni kanalizacije, napraviti zunaj poslopja; v poslopju se lahko napravijo samo vodni kloseti in oljnati pisoarji.
5. Šolska občina nastavi slugo, ki oskrbuje kurjavo, prezračevanje in vsakdanje pometanje vseh šolskih prostorov.

Ako se izvršijo te želje, še nikakor nimamo idealne šole na deželi.

Obenem se mora tudi stanovanje šolskega voditelja v marsičem predrugačiti. Stanovanje mora biti popolnoma ločeno in imeti poseben vhod. Ono naj ne zadostuje samo po številu prostorov postavi, ampak mora biti v vsakem oziru primerno prostorno.

Vsak od nas si želi stanovanje, v katerem se čuti domačega, in tudi učitelju, vzgojitelju rastoče mladine, pristojna pravo človeško stanovanje.

*

Diskuzije o teh referatih so se udeležili dvorni svetnik profesor dr. Gruber (Monakovo), dr. Bruglocher (Ausbach), ravnatelj Bayr (Dunaj), Pfeifer (Braunschweig), dr. med. Sternfeld (Monakovo), dr. med. Schneider (Arnsberg), dr. med. Demuth (Speyer), dr. v. Schwind (Inomost), dr. Angerer in dr. Pelikan kot poročevalca s konečno besedo; za naše poročilo je ta diskuzija brezpomembna. (Dalje.)

KNJIŽEVNO POROČILO.

NOVOSTI.

Metodika zemljepisnega pouka v ljudski šoli. Spisal Gabrijel Majcen. Tiskala in založila «Goriška tiskarna» A. Gabršček v Gorici. Cena 2 K, po pošti K 2'20.

C. kr. vadniški učitelj g. Majcen v Mariboru je napisal metodično knjigo edino te vrste v slovenskem jeziku. Tu je zbrana in obdelana vsa snov, ki spada v zemljepisni pouk. Vrhu tega je podana tu vsa zgodovina, da ima učitelj popolno sliko tega važnega predmeta. — Priporočamo knjigo najtopleje s pripomnjo, da objavimo o njej natančnejšo oceno v eni prihodnjih številkih.

Janežič-Bartel: Nemško-slovenski slovar. Četrta izdaja. (Deutsch-slovenisches Handwörterbuch von A. Janežič. Vierte Auflage, bearbeitet von

A. Bartel.) Tiskarna družbe sv. Mohorja v Celovcu je ravnokar dovršila in izdala četrto izdajo nemško-slovenskega slovarja, po kateri se je zadnja leta že zelo popraševalo. G. prof. A. Bartel v Ljubljani je to izdajo predelal, pomnožil in popravil na podlagi Pleteršnikovega slovarja in Levčevega pravopisa. V ostalem se nova izdaja naslanja na prejšnjo. Pomagali so g. pisatelju gg. prof. M. Pleteršnik, L. Pintar in g. A. Mikuš. Dasi je obseg knjige za 4 pole, to je 64 strani večji kakor oni tretje izdaje (sedaj obsega 57 pol, t. j. 912 strani), je ostala cena neizpremenjena, namreč: 6 kron za broširan in 7 kron 20 vin. za vezan iztis. (Poštnina za posamezne pošiljatve 30 vin. več.)

Družba sv. Mohorja. Letošnje knjige družbe sv. Mohorja so že izšle in sicer dobe člani naslednje knjige: 1. Koledar za leto 1906; 2. Zgodbe svetega pisma (12. snopič); 3. Slovenski fantje v Bosni in Hercegovini 1878, spisal Jernej pl. Andrejka (2. snopič); 4. Slovenske večernice (57. snopič); 5. Gospodarski nauki, uredila Viljem Rohrman in Fran Dular; 6. Dušna paša, spisal Friderik Baraga, priredil Jožef Rozman. Več o teh knjigah izpregovorimo o priliki.

Pregledni izpisek iz navodila h kartografičnim osnovam. Sestavil prof. Jos. Kožuh. Založila «Zvezna trgovina» v Celju. Cena 20 vin., po pošti 23 vin. Brošurica obsega nastopne dele: Stopinjska lestvica za zemeljski kvadrant, Sanson Flamsteedova osnova, Bonne-ova osnova, Merkatorjeva osnova, Štožčeva osnova, Homolografična osnova.

Reliefi. Spisal Josip Regali. Tiskal in založil Drag. Hribar v Ljubljani 1905. To je naslov 150 strani obsežni, čedno opravljeni knjižici male 8°, ki zadržuje 8 kratkih povestij, namreč: 1. Gos, 2. Opekar, 2. Mati, 4. Pripovedka o kmetu, 5. Antonija Končajeve, 6. Daj rešenje Gospod! 7. Mira in 8. Jesenski večer. — Cena lični knjižici je 2 K, — po pošti 20 v več. Dobiva se pri založniku v Ljubljani.

Ročni zapisnik z imenikom ljudskih šol in učit. objava na Kranjskem, Južnem Štajerskem in Primorskem in z osebnim statutom kranjskega ljudsk. učiteljstva za šolsko leto 1905/06. XII. letnik. Sestavil: L. Jelenc, učitelj v Ljubljani. — Cena: za 75 učencev K 1'40, za 100 uč. K 1.50, za 125 uč. K 1'60, za 150 učencev K 1'70 itd.

V založbi «Zaveze avstr. jugoslov. učit. društev». Tiskal Dragotin Hribar v Ljubljani.

Ročni zapisnik bodi slov. učiteljstvu priporočen najtopleje!

Razgled.

Listek.

Pri odborovi seji «Slovenske Šolske Matice», dne 2. septembra t. l. se:
 1. Odobri zapisnik zadnje odborove seje z dne 12. februarja 1905. 2. Vzame se na znanje tajnikovo poročilo o kurentnih stvareh izza zadnje seje in dopis družbe sv. Cirila in Metoda v zadevi narodnega koleka. 3. Vzame se na znanje blagajniški prebitek z dnem 15. aprila 1905 v znesku 473'15 K. 4. Predsednik poroča o izdaji

in doseďanjem razpeĉanju »Spominskega lista«, ki je bilo ugodno. 5. Predsednik poroĉa, da je ravnatelj H. Trunk dovolil slovensko izdajo »Pisma na starše«. Sklene se, da se izda to pismo prihodnje leto, ko prejmemo rešitev društvene prošnje na c. kr. nauĉno ministrstvo za podporo. Sklene se, da 6. Matica priredi o Božiču za ĉasa uĉiteljskih zborovanj v zvezi s »Splošnim ženskim izobraževalnim društvom« večer za starše. Predaval bo g. predsednik o »otroških igrah v domaĉi hiši«; predavatelj bi bil pripravljen odgovarjati tudi na razna vprašanja. O prireditvi tega večera se je dogovoriti z imenovanim ženskim društvom. 7. Izda se posebna knjiga za starše o vzgajanju otrok. V ta namen se pozovejo uĉitelji v »Popotniku«, oziroma posamezno, da prevzamejo obravnavo posameznih poglavij. 8. Za l. 1905. se izdajo naslednje 4 knjige: a) Pedagoški Letopis, V. zv. 10 tiskanih pol, tiska J. Blaznik; b) Uĉne slike k Il. Ćitanki, II. del, 3 snopiĉ (konec), 5 tiskanih pol, tiska Drag. Hribar; c) Nazorni nauk, snop za 1. šolsko leto, 9 tiskanih pol, tiska Drag. Hribar. ĉ) Zgodovinska uĉna snov, 5. snopiĉ (konec), 10 tiskanih pol, tiska A. Slatnar v Kamniku. 9. Predsednik poroĉa o naĉrtu g. J. J. iz Šmarja glede spisa o preosnovi ljudskega šolstva. Sklene se, da se ta spis odkloni. 10. O rokopisu »Zgodovina pedagogike«, ki ga je pregledal in ocenil dr. Fr. I., se sklene, da po naših sedanjih dispozicijah ne kaŹe Matici Źe zdaj izdati tega spisa, paĉ pa se priporoĉa pisatelju, naj ga priobĉi v »Popotniku«.

Umetnost v šoli. Nadzornik je prišel v majhno mesto na Badenskem. Po strogem izpitanju je videl, da ima opraviti z dobrim uĉiteljem, nekoliko stare šole sicer, vendar naprednim in vnetim za stan.

Po šoli sta se razgovarjala nadzornik in uĉitelj v šolski sobi. Nadzornik zapazi na steni Rafaelovo »Sikstinsko Madonno«. Dolgo motri lepo sliko in potem se obrne k uĉitelju: »Vi tudi skrbite za umetniško vzgojo otrok, to je lepo«. Uĉitelj je pordel. Spekla ga je nezasuŹena hvala. Kot poštenjak je dejal: »Ne, gospod nadzornik, to niso bili umetniški oziri, vsled katerih sem prinesel podobo v šolo. Moji uĉenci so namreĉ grdo sedeli v klopek. Prinesel sem torej podobo in jim pokazal na angelih, kako grdo je, ĉe se ĉlovek ne zna obnašati«.

P. n. poverjeniki »Slovske Šolske Matice« se prijazno prosijo, da vsaj do 1. oktobra t. l. pošljejo nabiralne pole in nabrani denar za l. 1905. društvenemu odboru v Ljubljano. Obenem se obraĉamo do vsega p. n. uĉiteljstva, da pohiti s pristopom k društvu, ker moramo v kratkem vedeti, v koliko iztisih nam je izdati letošnje društvene knjige. Zatrdno pa se nadejamo, da število Matičarjev tudi letos znatno naraste. Naj bi nobenega uĉitelja, oziroma uĉiteljice ne manjkalo v Matičnem krogu! Źeleti je, da bi se izpodbujali tudi drugi razumniki k mnogobrojnem pristopu. Le na trdni gmotni podlagi bo mogel odbor uspešno vršiti svojo nalogo. Pravtako prosimo, da se marljivo naroĉa »Spominski list«, ki je prav prikladen za obdarovanje otrok ob koncu šolske dobe. Odbor.

Pedagoški paberki.

Šolani analfabeti. »Novi vaspitaĉ« opozarja v 7. letošnji številki svoje ĉitatelje na množino analfabetov, ki so nekdanj sicer pohajali ljudsko šolo, a so pozneje pozabili ĉitati in pisati. Glavni vzroki tej pojavi so nemarni poset šole in potem manjkanje zanimanja za knjigo. Prvi vzrok bi se dal odstraniti s tem, da se izroĉi uĉiteljstvu obravnavanje šolskih zamud. Proti drugi priĉini se mora uĉitelj bojevati sam. Buditi mu je zanimanje do knjige s tem, da pripoveduje v šoli mnogo pripovedk, da ĉita uĉencem mladinske pripovedi in pouĉne spise, zlasti pa, da daje

učencem v roke mladinske liste. Urediti in dobro založiti se mora pri vsaki šoli knjižnica za učence. V stiku z rodbino učitelj lahko opozarja stariše na korist čitanja. To se ima vršiti v obiteljskih sestankih. — Tudi na Slovenskem imamo mnogo dela v tem oziru. Priporočamo učiteljem gornje nasvete v uvaževanje.

Šolski nadzorniki. «Prominj», rusinski pedagoški list poroča, da je bukovinski šolski svet v sporazumljenju s poslanci sklenil, imenovati šolske nadzornike po narodnostih. V bodoče bodo rusinske šole nadzirali le Rusini, vlaške samo Vlahi, nemške pa samo Nemci. Tako bode konec germanizaciji v ljudskem šolstvu v Bukovini. — Želimo, da bi se vlada ozirala na narodnost tudi v drugih deželah, recimo na Štajerskem. Brez drugih dostavkov!

Učiteljstvo pod puško. Iz vseh krajev prihajajo iste tožbe: učiteljstvo se je vrnilo iz kasarn in pripoveduje o visokem tonu, v katerem občujejo razni oficirčki z njimi. Ti mlekozobi mladeniči prav težko čakajo učiteljev, katere potem mučijo do skrajnosti. Posebno morajo trpeti slovanski učitelji. Čas bi bil, da se v tej zadevi kaj stori, da se bode z učitelji pri vojakih človeški ravnalo.

Proti domačim nalogam je napisal moravski učitelj v «Vestniku» dolg članek, v katerem pravi, da domače naloge niti najmanje ne koristijo. pač pa zelo škodujejo. To smo že večkrat dokazovali.

Iz šolske statistike. Učiteljsiž je bilo v Avstriji v pretečenem šolskem letu 48, in sicer 22 nemških, 11 čeških, 5 poljskih, 6 poljsko-ruskih, 1 nemško-slovensko-hrvatsko-italijansko, 1 hrvaško in 1 laško. Ženskih učiteljsiž je bilo 12, in sicer 9 nemških, 2 češki in 1 poljsko.

V Evropi je ljudskih šol: na Francoskem 83.654, v Rusiji 64.848, na Laškem 59.626, na Nemškem 56.500, v Avstriji 38.618, v Španiji 30.105.

Srednjih šol je na Laškem 1456, v Rusiji 100, v Avstriji 466.

Vseučilišče je na Nemškem 22, na Laškem 21, v Avstriji 11, v Rusiji 10.

Ni več analfatetev v polku domobrancev v Zagrebu. To je zasluga učitelja Fr. Anderliča. Izdal je ta učitelj tudi abecednik za analfabete, kateri stane 1 krono. O tej knjigi bomo še obširneje poročali.

Šola bodočnosti. V tako naslovljenem članku piše v «Poslu z Budče» Ad. Tvrzský: V naših šolah se učijo predmeti, za katere se zanimajo samo osebe z najvišjo zakone davajočo močjo ali drugo vplivno silo.

V šoli bodočnosti, to je v šoli z individualno vzgojo, ne bode niti slovnice kot učni predmet, niti nemščine, niti verstva. Vzgoja in pouk se bode ozirala samo na to, kar je človeku potrebno, torej na poznavanje stvari in pojavov, brez ozira na to, kakšnim socialnim zajmom ravno služijo. Vzrok pojavov in njih vzajemnost bode imela neodvisne, proste, prirojene razlagatelje, čijih edina predpostavljena instanca, edini šolski zakonodajalec bode resnica — torej stališče strogo znanstveno.

Potem bodo imeli več veljave v vzgoji priroda, delavnice, zbirke slik, muzeji, umetniški ateljeji, gospodarstva na kmetih in druge naprave društvenega življenja.

Moderno urejen orbis pictus bode v šoli bodočnosti najboljše učilo. To bode šola brez državnih, naboženskih vplivov, brez slojevnih, političkih, narodnih zajmov (interesov), šola popolnoma ljudska s poukom o pravosti na živem primeru, nikakor podobna polju z enakomerno povešenimi, enako visokimi in istobarvnimi klasi, ampak podobna svežemu travniku, loki, kjer razvoj raznih cvetlic sme in more dospeti tja do poslednjih pojavov svoje samorodne, samonikle sile.

Kaj nas uči zgodovina pedagogike. Prof. G. Uhlig v Heidelbergu je pisal v «Pedagogische Zeit» dva članka o važnosti proučavanja zgodovine pedagogike. Zgodovina pedagogike, ki je tudi zgodovina našega stanu, nas uči troje: 1. Neka-

tere ideje so potrebovale ne desetletja, ampak stoletja za oživotvorjenje. (Primeri Komenskega.) 2. Mnoge ideje, ki so se navdušeno pozdravile v začetku, so se pokazale kmalu brez vsake cene. (Vzrok sprejetja: novost in reklama.) 3. V vzgoji se ni vedno samo napredovalo. Napredek in nazadek sta se menila.

Prva točka nas uči, da dobre ideje končno le zmagajo, [druga, da moramo novosti dobro preskušati, tretja, da ne smemo izgubiti vero v končno popolnost naše znanosti, pedagogike.

Plača učiteljev v Švici. «Le Bulletin de l'Union des instituteurs de la Seine» priobčuje, kako se skrbi za učiteljstvo v Švici.

Učiteljstvo je razdeljeno v tri kategorije in sicer po oddaljenosti od mest. Vsakih 10 let prejme učitelj v Švici 100 fr. več. V mestih ima 600 fr. doklade.

3. kategorija (učitelji in učiteljice v mestih): temeljna plača 1650 fr., doklada 600 fr., desetletne doklade 100 fr. Najvišja plača 3250 fr.

2. kategorija (nekoliko oddaljeno od mest): Najvišja plača 3450 fr.

1. kategorija (zelo daleč od mest): Največ plače 3650 fr.

Tu stojimo končno pred primerom, da se upoštevajo v resnici potrebe inteligentnega delavca, ki na vasi vsekako več rabi za vzgojo otrok itd. nego v mestu.

Nadzorniki ali nadzornice? V «Petit Provincialu» hvali učiteljica nadzornike. Današnji nadzornik ni več podoben staremu z ono strogostjo in napetostjo, s katero si ni pridobil mnogo simpatij. Sedanji nadzornik — dete tega sveta — je odložil ceremoniozno obleko in jo zamenil za praktiški plašč. Delaven je, inteligenten, pozna svojo nalogo in svoje dolžnosti do pičice, toda ne baha se s svojo duševno premočjo. (Vsak?)

Soprog je in oče (malo je neoženjenih nadzornikov), ki pozna vse, ki ima potrpljenje in sočutje za učiteljico, katera ima migreno ali je slabo razpoložena, kakor je navada pri ženskah. Končno reče: «Pustite, da nas sodijo nadzorniki in ne dopuščajte, da bi se nam narivale nadzornice.»

Ščetke za zobe. Pastor dr. Grundmann je oskrbel šolo v Belzigu s posebnimi koristnimi stvarmi: kupil je 100 ščetk za zobe, katere je razdelil med učence. Ob pregledovanju šol v okraju Zauch-Belzig je namreč opazil zdravnik, da se učenci premalo brigajo za negovanje zobovja.

Vprašanje učiteljice na Nemškem. Na Nemškem, zlasti na Pruskem je vedno več učiteljic in sicer v absolutnem in relativnem (v primeri z učitelji) številu. O tej zadevi se tam marljivo posvetujejo, zlasti učitelji, katerih se tiče to vprašanje občutno in mnogostransko.

Glavno zborovanje zapadno-pruskega učiteljskega društva se je pečalo s tem vprašanjem in sprejelo sledeče resolucije:

1. Sodelovanje žene pri vzgoji in pri pouku se ima sprejeti kot historiška pravica in temeljuje na nazoru, da je žena od prirode namenjena za ta posel, in na pedagoški zahtevi po harmoniški vzgoji mladine.

2. Neobičajno rastoče število učiteljic ima te vzroke:

a) želja žen dobiti varen zaslužek, katero je povzročil in vzbudil socijalni prevrat,

b) kronično pomanjkanje učiteljev,

c) dozdnevno ceno delo ženskih delavnih sil.

3. Otežujoče ovire v spolnjevanju učiteljskih dolžnosti so za učiteljice:

a) njih slaba telesna konstitucija,

b) preslaba metodiška priprava in daljna izobrazba, duševno razpoloženje neomožene žene.

4. Te okolnosti povzročajo, da so šolski uradi polni obzirnosti proti učiteljicam, kar otežuje delo učiteljem.

5. V teh okolnostih ležijo tudi pomisleki proti razširjenju ženskega vodstva v javnih zavodih.

6. Za dobre ljudske šole je potrebna boljša priprava učiteljic za njih posel, omejevanje in zmanjšanje števila učenk.

7. Narodnogospodarski slabi nasledki ojačenja ženskega življa so njih česta bolezen, iz nje izvirajoče nadomeščanje in hitro upokojenje.

Proti denunciaciji. «Posel z Budče» je obelodanil pred nekaj časa članke o denunciaciji. Poziva šolske oblasti, da se na vsak način poroča napadenemu učitelju tudi ime denuncianta. Učitelj ima potem priliko, tudi sodbenim potom prisiliti denuncianta, da dokaže resnico svojih trditev. — Res, učiteljstvo mnogo trpi vsled podlosti nekaterih ljudi, ki računajoč z lahkovernostjo šolskih uradov in s strogo disciplino, v kateri se vzgaja učiteljstvo, menijo najlagje škoditi učitelju, ako ga denuncirajo. Dobro vedo, da učitelj še zvedel ne bode, kdo ga toži. Zahteva češkega lista, da se učitelju pove ime tožnika, je torej več nego pravična.

Berlinsko vseučilišče se ponaša v tem letu za prvi tečaj z zanimivimi številkami. Učilo se je tamkaj 6279 dijakov (200 več nego lani), in sicer filozofije 3255, prava 1852, zdravstva 924, teologije 248. Poslušalcev je bilo 4538 Prusov, 765 drugih Nemcev; Rusov je bilo 394. Avstrijcev 110, Ogrov 69, Amerikancev je bilo 93, Azijatov 42, Avstralcev 5 in 3 Afričani. Razen teh dijakov je bilo še 365 žen.

Narodna prosveta v Rusiji je zelo nizka. V peterburški guberniji zna samo polovica prebivalcev podpisati svoje ime. V 14 okrajih je $\frac{1}{10}$ analfabetov. Višjo naobrazbo ima v 36 gubernijah samo 1·1% prebivalcev. Število prebivalcev raste 20krat hitreje kakor število učencev; na 225 km^2 in 1600 prebivalcev pride samo ena enorazredna šola, dvorazrednice in trirazrednice pridejo na vsakih 5.100 km^2 in 36.000 prebivalcev. V 31 gubernijah nima niti ena šola knjižnice. — Sicer pa je znano, da je tudi, pri nas v Avstriji v vzhodni Galiciji do 90% analfabetov.

Primerna prepoved. C. kr. okrajni šolski svet v Budjejevicah je izdal tole prepoved za češke in nemške šole: «V poslednjem času se je udomačila razvada, da o priliki upraznjenja mest na šolah v tem okraju učitelji ali sami hodijo k članom mestnih šolskih svetov in okrajnega šolskega sveta, ali pa pošiljajo k njim svoje priprošnjike ter tako postajajo nadležni dotičnim članom. Priporočamo vsemu učiteljstvu, da bi takšno klečeplazenje v bodoče opustilo in se omejilo na vložnje prošnje.

Učitelj občinski tajnik. «Union pédagogique de la Hante Garonne» piše, da je skrajni čas prepovedati učiteljem, vršiti službo občinskega tajnika. Ta služba odjema učiteljem mnogo časa. Vendar je pomisliti, da učitelj s svojim vplivom na predstojnika šoli ravno kot tajnik občine lahko zelo koristi. Plača tajnikov-učiteljev je zelo majhna. Dobivajo po 150, 165, 250, 340, 840 frankov na leto. Večkrat je poljski paznik bolje plačan od takšnega tajnika.

Definitivni šolski nadzorniki. V proračunskem odboru državnega zbora se je govorilo o definitivnim nameščenju šolskih nadzornikov. Učiteljstvo ni prijazno tej nakani. Ako nadzornik učitelja proganja, kakor to res delajo nekateri brezsrčneži v tem poslu, potem je učiteljeva edina nada, da ga prihodnjih šest let ne bode več gnetel ta gospod. Dr. Hartl je odgovoril, da sedaj še ne more govoriti o tej stvari ker bi definitivno nameščenje nadzornikov zahtevalo 700.000 kron na leto. Tudi se mora premeniti preje zakon o šolskem nadzorstvu v državnem zboru. Za vse one, ki morajo po učiteljskih in ljudskih šolah nadomeščati nadzornike, bi bilo definitivno nameščenje nadzornikov velika sreča. Tudi bi bili definitivni nadzorniki manje

odvisni od vlade in bi se laglje prosteje kretali nego sedaj, kjer se tako boje, da jih prihodnjih šest let ne vidi več na lepem stolu.

Koedukacija v učiteljišču. Učiteljišče v Küssnachtu (Švica) se je preuredilo. Sedaj se poučujejo v njem vzajemno mladeniči in mladenke. — Ko bi se v Avstriji kedaj prispelo do tega, potem bi se tudi naša učiteljišča lahko preustrojila. Zahtevati bi morali potem Slovenci slovenska učiteljišča v Mariboru, Celju, Ljubljani, Novemestu, Kranju, Gorici, Hrvatje v Pazinu.

Kronika.

Monopol na šolske zvezke. Hrvatska deželna vlada je odredila, da se smejo v vseh hrvatskih šolah odslej uporabljati samo takšne risanke, pisanke i. t. d., katere so izšle v vladini zalogi. Dobiček se boče uporabljal za osnivanje ljudskih šol v siromašnih občinah.

Hrvatsko šolstvo leta 1903—04. «Pedagoški vestnik» prinaša naslednje podatke o hrvatskem šolstvu: Hrvatska kraljevina meri 42,533.91 km^2 in šteje 2,400.766 prebivalcev. Imela je 1.356 javnih ljudskih, 42 javnih verskih, 34 zasebnih — torej skupaj 1.432 šol. Ena šola je ustanovljena za 30 km^2 in 1.676 prebivalcev. 58 šol je bilo deških, 57 dekliških, 1.241 mešanih. Enorazrednic je bilo 778, dvorazrednih 372 trirazrednih 76, štirirazrednih 110, petrazrednih 14 in šestrazrednih 6. S hrvatsko-srpskim učnim jezikom je bilo 1.326, z nemškim 20, z madjarskim 5, z rusinskim 2 in slovaškim 3 šole. Celodnevni pouk je bil na 1.154 šolah, poldnevni na 202. — Troški za vzdrževanje ljudskih šol so znašali 2,96.797 kron za osebe, 796.326 za predmete, izvenredni 321.966 kron — torej vkupe: 4,085.089 kron. — Eden učitelj je imel po 1.158 K plače. Od rednega stroška spada na vsako šolo po 2.775 K. Vsak učenec stane torej 17.70 K, na vsakega prebivalca pride 1.70 K. — Lastnih zgradb je bilo 1.530, najetih 87, vkupe 1617. V dobrem stanju je bilo izmed teh 1104, v srednjem 341, v slabem 172. — Vsa potrebna učila je imelo 349 šol, dovolj učil je imelo 981, premalo 93, nobenih 9 šol. — Učiteljskih knjižnic je bilo 1.328 z 410.845 zvezki, za učence je bilo 1.250 knjižnic z 153.619 zvezki. Šolskih vrdo v dobrem stanu je bilo 761, v srednjem 249, v slabem 113, vkupe 1.123. Vsi vrtovi merijo 18.983 a. V teh vrtoih je bilo 652.652 divjakov 368.234 cepljenih dreves, 97.740 trsov in 112.582 murv. Narodu se je darovalo 109.679 dreves, 99.913 trsov in 23.210 murv. Čebelnjakov je bilo 350 z 2.949 panji. — Ravnatelj je bil 442, voditelj je bil 442, 38 samostalnih veroučiteljev, 1.023 učiteljev, 43 suplentov = 1.546 moških učiteljskih sil. Poleg tega je bilo 13 voditeljic, 750 učiteljic, 115 suplentk = 878 ženskih, vsega vkupe 2.424 učnih sil. Na javnih verskih šolah je bilo 47 učiteljev in 31 učiteljic, to je 78 učnih sil, na privatnih 32 učiteljev in 24 učiteljic = 56. Vkupe je bilo torej 2.561 učnih sil. Eden učitelj pride na 937 prebivalcev. — Ljudske šole so imele 143.699 dečkov in 126.786 deklic = 270.485. V ponavljalni šoli je bilo 31.799 dečkov in 25.564 deklic = 57.363, vkupe torej 327.848 učencev in učenk, ali 13'66% prebivalstva. Vsakdanjo višjo šolo je pohajalo 3.357 otrok — vsakdanjo javno ljudsko 173.107, vsakdanjo javno versko 3.616, zasebno vsakdanjo šolo 2.778 otrok = 179.501. Ponavljalnico je pohajalo 33.099 otrok. Hodilo je torej v šolo 215.957 otrok. Od otrok dolžnih pohajati šolo je zahajalo v šolo 64'84%, od prebivalstva je hodilo v šolo 8'85%. — Na eno vsakdanjo šolo je pripadalo 199, na ponavljalnico 43 = 242. Hodilo je v vsakdanjo šolo po 132, v ponavljalnico 24 otrok = 156. Na enega učitelja je pripadalo 106 dolžnih pohajati šolo, in 13 iz ponavljalnice. Učil je vsak učitelj po 70 učencev, in 13 iz ponavljalnice = 83. — V 1. razredu je bilo 60.908 učencev,

v 2. r. 46.222, v 3. r. 37.758, v 4. r. 29.879, v 5. r. 4.692, v 6. r. 42 otrok. — Za odpust je bilo sposobnih 22.399 otrok. — Po veri je bilo rimokat. 131.973 v vsakdanji, 24.723 v ponavljalnici = 156.696 učencev; pravosl. 41.465 v vsakdanji šoli, 7.594 v ponavljalnici — 49.059; drugih je bilo 6.063 v vs. š. in 702 v pon. = 6.845. — Po spolu je bilo v vsakd. š. 105.134 dečkov in 74.367 deklic, v ponavljalnici 19.605 dečkov in 13.494 deklic.

Knjižnice v Srbiji. Srbska vlada je odredila, da se imajo ustanoviti ljudske knjižnice in čitalnice povsod, kjer se nahaja šola. Slovenski učitelji storite to brez vladinega ukaza.

Šolske klopi na Japonskem. Obče znana stvar je, da so Japonci zelo majhne rasti. Zdravniki mislijo, da povzroča to sedenje na podloženih nogah. Učenci v šolah naj bi ne sedeli tako. Mikado je sedaj odredil, da se imajo urediti v vseh šolah šolske klopi. Sedaj nastane najbrže tudi na Japonskem zabavna in vesela igra s krajnimi šolskimi sveti, ako jih imajo, katerim je šolska klop najbolje «*kl srcu prirastla*».

Iz gališkega šolstva. Po izvestju o stanju ljudskih šol v Galiciji posnemamo tele podatke: L. 1903—04 je bilo v vsej deželi 4.591 šol; toda 212 šol se ni oživotvorilo, ker ni bilo šolskih zgradb in ne učiteljev, 27 že postojećih šol ni imelo učiteljev. Torej se je učilo samo v 4.283 šolah. Poljskih šol je bilo 2.209 (za 68 več), ruskih 3.086 (za 45 več kakor prejšnje leto); 27 šol je bilo z nemškim učnim jezikom (!!!) Izmed 6.240 občin jih je bilo 933 brez šole in niso bile všolane, torej otroci iz teh občin niso imeli dolžnosti pohajati šolo. Koliko je potem še občin, ki svojih otrok radi oddaljenosti ne morejo pošiljati v šolo. Ta si pomagajo takole: Sprejmejo za zimo človeka, ki zna nekoliko čitati in pisati. Potem se uči okoli po hišah. In felix Austria!

Prostovoljna laiška misija. Na Francoskem se je ustanovila l. 1902 prostovoljna laiška družba, katera bi naj v naselbinah uničila vpliv redovništva na šolo. Večina teh naselbinskih francoskih šol je namreč bila v rokah misijonarjev (katoških, evangeliških in židovskih). Seveda je tu šlo samo za vero. Takšna vzgoja je bila preenostranska. Učenci so znali dobro peti latinske psalme, a francoski govoriti se niso naučili. Deschamus, guverner na Madagaskaru se je energično zavzel za šolstvo v kolonijah in ustanovil l. 1902 laiško misijo. Ta družba se na verstvo domačinov ne ozira, pusti vsakemu domačo filozofijo, a uči učence samo francoščine in znanstvene predmete. — Učiteljišče, ki je v ta namen ustanovljeno («*Ecole Jules Ferry*») pripravlja bodoče kolonijalne učitelje vsestransko za njih težko nalogo. Učijo se morale, pedagogike, kolonijalne zgodovine, poljedelstva in jezikov. Temeljni nauki iz medicine imajo namen, vzbujati pri domačinih zaupanje. Kurs traja 2 leti. Učitelji, ki so končali l. 1902.—903. učiteljišče, že učijo v naselbinah.

Plača učiteljev. «*Bulletin pedagogique de l'Orne*» primerja plačo francoskega učiteljstva z ono učiteljev v drugih državah.

	najmanj:	največ:		najmanj:	največ:
Francosko	1100 fr.	2200 fr.	Švica	1200 fr.	2340 fr.
Prusko	1125 »	3224 »	Norveško	1120 »	5880 »
Laško	1500 »	2620 »	Holandsko	1000 »	3250 »
Bavarsko	1500 »	2500 »	Anglija	1250 »	6250 »
Badensko	1375 »	2500 »	Zedinjene države	2000 »	4800 »
Srbsko	1000 »	3000 »	Italija	1000 »	1800 »
Dansko	1260 »	3330 »	Švedsko	980 »	1400 »
Belgija	1200 »	3000 »			

V Italiji in na Švedskem se uči samo predpoldne.